

SLOVENŠČINA

Predmetni izpitni katalog za splošno maturo

Predmetni izpitni katalog se uporablja od spomladanskega izpitnega roka **2021**, dokler ni določen novi. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturo, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturo za tisto leto.

PREDMETNI IZPITNI KATALOG ZA SPLOŠNO MATURO – SLOVENŠČINA
Državna predmetna komisija za slovenščino za splošno maturu

Katalog so pripravili:

Darinka Ambrož
Mojca Bavdek
Maja Kosmač Zamuda
dr. Mira Krajnc Ivič
dr. Boža Krakar Vogel
mag. Katja Premru Kampuš
Tanja Slemenjak
dr. Matej Šekli
Brane Šimenc
Polonca Tomažević
Irena Velikonja Kolar
dr. Jerica Vogel
dr. Alojzija Zupan Sosič
mag. Sonja Žilavec Nemec

Recenzenti:

mag. Suzana Jakoša
dr. Igor Saksida
dr. Hotimir Tivadar

Katalog je določil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje na 200. seji 20. 6. 2019 in se uporablja od spomladanskega izpitnega roka 2021, dokler ni določen novi katalog. Veljavnost kataloga za leto, v katerem bo kandidat opravljal maturu, je navedena v Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno maturu za tisto leto.

© Državni izpitni center, 2019
Vse pravice pridržane.

Izdal in založil:
Državni izpitni center

Predstavniki:
dr. Darko Zupanc

Uredile:
Nataša Hafner
dr. Andrejka Slavec Gornik
Joži Trkov

Oblikovanje in prelom:
Nina Matijaš Česen

Ljubljana 2019

ISSN 2232-4518

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	IZPITNI CILJI	6
2.1	Splošni cilji.....	6
2.2	Cilji posameznih delov izpita.....	6
3	ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA	8
3.1	Shema izpita.....	8
3.2	Tipi nalog in ocenjevanje.....	9
3.3	Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov.....	10
4	IZPITNE VSEBINE IN CILJI	17
4.1	Šolski esej.....	17
4.2	Razčlemba izhodiščnega besedila.....	18
4.3	Ustni izpit.....	20
4.4	Temeljni pojmi iz literarne vede in obvezna besedila	22
4.5	Tematski sklop iz književnosti, izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge.....	32
5	PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT	33
5.1	Šolski esej.....	33
5.2	Razčlemba izhodiščnega besedila.....	40
6	USTNI IZPIT	50
6.1	Zgradba izpitnega listka – vrste nalog oziroma vprašanj.....	50
6.2	Primer izpitnega listka	52
7	KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI	54
8	LITERATURA.....	55

1 UVOD

Predmetni izpitni katalog za splošno matura Slovenščina (v nadaljnjem besedilu katalog) vsebuje vse sestavine, ki jih določa Zakon o maturi.

Izpit iz slovenščine spada v skupni del splošne mature. V katalogu so opredeljeni cilji in vsebine izpita, ki temeljijo na veljavnem učnem načrtu¹ ter na sklepih Državne komisije za splošno matura (v nadaljevanju DK SM) o strukturi izpitov in predmetnih izpitnih katalogov, opredeljenih v veljavnem *Maturitetnem izpitnem katalogu za splošno matura*.

Izpit iz slovenščine je sestavljen iz pisnega (šolski esej in razčlemba izhodiščnega besedila) in ustnega izpita.

Zakon o maturi in podzakonski predpisi zahtevajo zunanje ocenjevanje; temu v celoti sledita prva in druga izpitna pola, ustni izpit pa je ocenjen notranje (glej poglavji 3.1 in 6).

---

¹ Učni načrt. Slovenščina [Elektronski vir]: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur) / avtorji Mojca Poznanovič Jezeršek ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008. http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/gimnazija/ucni_nacrti.htm

2 IZPITNI CILJI

2.1 Splošni cilji

- Ugotoviti zrelost posameznega kandidata² z zunanjim in notranjim preverjanjem zmožnosti in znanja, zajetih v tem katalogu oziroma v tu navedenih splošnih in delnih ciljih;
- v skladu s cilji pouka (med pripravami na splošno maturo) kandidate dodatno spodbujati k razvijanju sporazumevalne in bralne zmožnosti (tudi učnih in bralnih strategij ter znanja), potrebnih za uspešen študij na univerzi, ter jim omogočiti orientacijo za študij;
- zagotavljati standard sporazumevalne in bralne zmožnosti, ki vključujeta tudi jezikovno in književno znanje na ravni kultiviranega bralca (poznavanje kulturno-zgodovinskih okoliščin), določenih s tem katalogom;
- na podlagi povratnih podatkov vplivati na kakovost pouka v srednjih šolah.

2.2 Cilji posameznih delov izpita

Kandidat svoje zmožnosti in znanje dokazuje:

1. s pisanjem šolskega eseja (razpravljalnega ali razlagalnega/interpretativnega);
2. z usmerjeno razčlenbo izhodiščnega besedila (praviloma neumetnostnega) in s tvorbo krajšega neumetnostnega besedila;
3. z ustnim izpitom pred šolsko izpitno komisijo za splošno maturo.

Pri 1. točki lahko kandidat ob pisanju šolskega eseja o književnih besedilih izbranega tematskega sklopa dokaže:

- zmožnost razpravljanja o književnosti, tj. problemskega in raziskovalnega branja književnih besedil, njihovega primerjanja, vrednotenja in uvrščanja v književni, kulturni in širši družbeni kontekst;
- zmožnost interpretacije književnih besedil, in sicer tako, da izraža svoje doživljanje, razumevanje, aktualizacijo in vrednotenje besedil;
- zmožnost tvorjenja učinkovitega, ustreznega, razumljivega in jezikovno pravilnega besedila.

Pri 2. točki lahko dokaže:

- zmožnost kritičnega branja neumetnostnega besedila;
- zmožnost razčlenjevanja okoliščin nastanka izhodiščnega besedila, namena njegovega tvorca in teme izhodiščnega besedila ter razumevanje njegove vsebine;
- zmožnost poimenovalne, skladske, pravorečne, pravopisne, slogovne in metajezikovne razčlenbe izhodiščnega besedila;
- zmožnost prepoznavanja in vrednotenja prvin nebesednega sporazumevanja;

---

² V predmetnem izpitnem katalogu uporabljeni samostalniki moškega spola, ki se pomensko in smiselno vežejo na splošna, skupna poimenovanja (npr. kandidat, ocenjevalec), veljajo tako za osebe ženskega kot moškega spola.

- zmožnost vrednotenja učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila oz. njegovih delov ter zmožnost utemeljevanja svojega mnenja;
- poznavanje ustreznega strokovnega izrazja;
- zmožnost tvorjenja krajšega enogovornega/dvogovornega neumetnostnega besedila.

Pri 3. točki lahko dokaže:

- zmožnost pravorečno ustreznega, vsebinsko smiselnega in doživljajskega (interpretativnega) glasnega branja;
- zmožnost govornega izražanja v knjižnem jeziku in kulturo dvogovora;
- uporabo literarnozgodovinskega in literarnoteoretičnega znanja ob razlagi predloženega literarnega besedila oziroma odlomka ter preglednega literarnozgodovinskega znanja po veljavnem katalogu oziroma preglednega znanja, razumevanja ter zmožnost kritičnega razmisleka o vlogi in položaju slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti, medbesedilno primerja, osebno vrednoti, pojasni aktualnost besedila v sodobnem času.

3 ZGRADBA IN OCENJEVANJE IZPITA

3.1 Shema izpita

► Pisni izpit – zunanji del izpita

Izpitna pola	Naslov	Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje	Pripomočki ³	Priloge
1	Šolski esej (razpravljalni ali razlagalni/interpretativni) (najmanj 600 besed)	120 minut	50 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik	odlomek (eden ali več) iz izbranih besedil tematskega sklopa iz književnosti oziroma krajša besedila iz tematskega sklopa
2	Razčlemba izhodiščnega besedila	90 minut	30 %	zunanje	nalivno pero ali kemični svinčnik	izhodiščno besedilo
Skupaj		210 minut	80 %			

V jesenskem izpitnem roku je po zaključku pisanja Izpitne pole 1, tj. pred začetkom pisanja Izpitne pole 2, 30-minutni odmor.

► Ustni izpit – notranji del izpita

		Trajanje	Delež pri oceni	Ocenjevanje
3	Vprašanja iz književnosti in jezika ob literarnem/polliterarnem ali kratkem neumetnostnem besedilu	do 20 minut	20 %	notranje
Skupaj		do 20 minut	20 %	

³ Državna predmetna komisija za splošno maturo (v nadaljnjem besedilu DPK SM) za slovenščino lahko vsako leto ob razpisu tematskega sklopa iz književnosti v soglasju z DK SM predpiše tudi seznam dovoljenih pripomočkov.

3.2 Tipi nalog in ocenjevanje

► Pisni izpit

Izpitna pola (IP)	Tip naloge	Število nalog	Ocenjevanje
1	Naloga odprtega tipa – razpravljalni ali razlagalni/interpretativni šolski esej	Kandidat za pisanje dobi smernice (do 5 postavk).	Vsaka postavka je ocenjena v skladu z navodili za ocenjevanje, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.
Skupaj IP 1		1 naloga	50 točk
	Naloge zaprtega tipa, npr.: – naloge alternativne izbire (izbira med DA/NE) – naloge izbirnega tipa (podčrtovanje/obkrožanje pravih odgovorov med več odgovori) – naloge povezovanja – naloge s kratkimi odgovori 2 – naloge dopolnjevanja – naloge razvrščanja – naloge korekcije (popravljanje napak) ...	do 24 nalog	vsaka naloga od 1 do 9 točk
	Naloge polodprtega tipa – strukturirane naloge z več možnimi ustreznimi odgovori	do 5 nalog	vsaka naloga od 1 do 9 točk
	Naloga odprtega tipa – tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila dane besedilne vrste	1 naloga	do 20 točk
Skupaj IP 2		do 25 nalog	90 točk

Navedeni so samo nekateri tipi nalog zaprtega in polodprtega tipa, v Izpitni poli 2 pa se lahko poleg navedenih uporabljajo tudi drugi.

► Ustni izpit⁴

Tip naloge	Ocenjevanje
Pravorečno ustrezno, vsebinsko smiselno in doživljajsko (interpretativno) glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka	3 točke
Vprašanja ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku (usmerjena interpretacija oz. dialog)	7 točk
Pregledna vprašanja iz književnosti ali strukturirana jezikovna naloga ob predloženem besedilu oz. odlomku	7 točk
Govorno nastopanje, uradno pogovarjanje in kultura dialoga	3 točke
Skupaj	20 točk

⁴ Struktura in naloge ustnega izpita so natančneje predstavljene v poglavju 6 Ustni izpit.

3.3 Merila ocenjevanja izpita in posameznih delov

3.3.1 Deleži taksonomskih stopenj

Taksonomske stopnje	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Ustni izpit	Skupaj
I.	poznavanje besedil in književnega konteksta; povzemanje, opisovanje in označevanje	dobesedno razumevanje, poznavanje dejstev, teorij, postopkov, prepoznavanje	obnavljanje, znanje, poznavanje dejstev, pravil	20–30 %
II.	razumevanje izhodiščne teme z vzročno-posledičnim razvijanjem, dokazovanjem trditev in razlaganjem ter s posploševanjem primerjalnih ugotovitev	uporaba, preoblikovanje, razlaganje, prenos znanja, analiza lažjih primerov, razčlenjevanje	povzemanje, uporaba znanja, analiza, razlaga razmerij, primerjava, preoblikovanje ...	50–60 %
III.	vrednotenje in problemska obravnava izhodiščne teme z razlaganjem in utemeljevanjem vrednostnih meril, aktualizacija, povezovanje z literarno snovjo po Učnem načrtu za slovenščino v gimnazijah	analiza težjih primerov (npr. preoblikovanje besedil iz ene oblike v drugo), pojasnjevanje slogovnih sredstev, razumevanje s sklepanjem, ustvarjalno oz. kritično razumevanje, sinteza, presoja z utemeljevanjem, vrednotenje, ustvarjalna uporaba	ocenjevanje z utemeljevanjem, aktualizacija, uporaba znanja v novih primerih ...	20–30 %
Skupaj	50 %	30 %	20 %	100 %

3.3.2 Merila ocenjevanja posameznih delov izpita

PISNI IZPIT

► Izpitna pola 1

Šolski esej se ocenjuje celostno in analitično.

1. Merila za celostno ocenjevanje

Opis ocenjevanja	Merila
nezadostno	Med vsebino besedila in izhodiščno temo ni smiselne povezanosti. Vsebina besedila je sicer bolj ali manj povezana s temo (tj. s tekstom in smiselnim kontekstom), ⁵ vendar je kakovost ubeseditve na tako nizki ravni, da ne ustreza standardu splošne mature. Besedilo obravnava naslovno temo zelo poenostavljeno, poznavanje snovi je skopo in površno. Veliko je napačnih ali nebistvenih podatkov, ki se ne zahtevajo. Veliko je različnih ali ponavljajočih se enakih pravopisnih in slovničnih napak. Kandidat ne obvlada tvorbe zahtevnejših povedi in pravil nadpovedne skladnje oziroma jih obvlada zelo slabo. Besedilo ni niti vsebinsko (notranja zgradba) niti zunanje (odstavki) ustrezno razčlenjeno.

⁵ Ta povezava se smiselno upošteva pri vseh merilih.

zadostno	<p>Poznavanje snovi je skopo: gre samo za obnavljanje vsebine književnih besedil in reprodukcijo študijskega gradiva. Kandidatovo faktografsko znanje je sicer zadovoljivo (ni večjih vsebinskih napak), navedenih pa je tudi precej nebitnih podatkov. Analitičnega pristopa z razlaganjem ni, morebitno vrednotenje je na ravni doživljajskega opisa. Morebitna primerjava literarnih sestavin je poenostavljena, površna.</p> <p>Zunanja zgradba ne ustreza v celoti notranji. Pogoste so nepotrebne ponovitve že povedanega.</p> <p>Besedišče je revno in stereotipno, nefunkcionalno ga dopolnjujejo nerazumljeni ali slabo razumljeni literarnovedni in drugi strokovni izrazi. Precej je jezikovnih napak, vendar so grobe napake redkejše od lažjih.</p>
dobro	<p>Vsebina šolskega eseja je povezana z naslovno temo. Kandidat snov pozna in jo razume, vendar so mogoče vrzeli v faktografskem znanju.</p> <p>Obravnavanje teme je večinoma neproblemsko, prevladuje urejena reprodukcija študijskega gradiva (z obnavljanjem vsebine književnih besedil). Vrednotenje je večinoma na ravni doživljajskega opisa. So pa tudi poskusi primerjave in analize.</p> <p>Besedilo je koherentno in ustrezno kompozicijsko členjeno. Prevladuje smiselna povezava odstavkov.</p> <p>Raba strokovnih izrazov ni vedno povsem ustrezna, izražanje v celoti pa je logično. Kandidat obvlada poglobljena pravila nadpovedne skladnje. V besedilu so posamezne slovnične in pravopisne napake, vendar hujših napak skoraj ni oziroma se ne ponavljajo.</p>
prav dobro	<p>Kandidat snov pozna in razume. K naslovni temi pristopa problemsko. Pri primerjavi literarnih prvin se opira na študijsko gradivo in zmore priti do samostojnih sklepov (sinteze). Svoje trditve logično izpeljuje. Zmožen je zavzeti utemeljeno osebno stališče do obravnavane problematike.</p> <p>Besedilo je koherentno in prepričljivo, posamezne prvine so lahko izvorne (npr. kak domislek, subjektivna besedna zveza itd.), kompozicijsko je ustrezno členjeno.</p> <p>Tërmini so večinoma ustrezno uporabljeni. Kandidat obvlada tudi zapleteno zložene povedi. Njegovo pisno izražanje je tekoče, jasno, logično in jedrnato. Besedilo vsebuje nekaj lažjih jezikovnih napak.</p>
odlično	<p>Obravnavanje izhodiščne teme je zanimivo, prepričljivo, zrelo, včasih tudi izvorno. Kandidat pristopa k njej z več različnih gledišč (svojih ali strokovnih), z argumenti. Izpeljuje ustrezne zaključke. Obvlada primerjavo z analizo, sintetiziranje in vrednotenje.</p> <p>Besedilo je koherentno, njegova zgradba je ustrezna, včasih tudi izvorna (npr. kompozicijski efekti).</p> <p>Besedišče je bogato, vsebuje tudi subjektivne (izvirne) besedne zveze, ki so funkcionalno povezane z literarnovednimi termini. Kandidat obvlada tudi zahtevna skladijska in besedilotvorna pravila. Jezikovnih napak skoraj ni.</p>
	<p>Celostno ocenjevanje je kontrolna metoda, ne pa temeljni način za določanje števila točk.</p>

2. Merila za analitično ocenjevanje

I. Razpravljalni šolski esej

A) Vsebina (do 30 točk):

- povezanost z izhodiščno temo,
- kakovost problemske obravnave snovi: primerjanja, razčlenjevanja, sploševanja, utemeljevanja trditev in vrednotenja ter uvrščanja v smiselni kontekst.

B) Jezik (do 20 točk):⁶

1. Jezikovna pravilnost (do 8 točk):

- neustrezna raba ločil in druge pravopisne napake,
- raba neustreznih besednih oblik,
- pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede,
- neustrezno tvorjena poved,
- neustrezno pomensko razmerje med stavki in povedmi,
- neustrezno oblikovno razmerje med stavki in povedmi.

2. Slog (do 6 točk):

- neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij,
- neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja.

3. Zgradba (do 6 točk):

- neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo (do – 2),
- neupoštevanje obsega (najmanj 600 besed),
- nepovezanost sestavin besedila (brez naslova, uvoda ali zaključka, vsebinska nepovezanost odstavkov; do – 4).

Navedena merila za ocenjevanje šolskega eseja veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

a) vsebina: točke so dodane po točkovniku,

b) jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost (8 točk), slog (6 točk) in zgradbo (6 točk) se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
599–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

II. Razlagalni/interpretativni šolski esej

A) Vsebina (do 30 točk):

- povezanost z izhodiščno temo,
- zanimivost in izvirnost ubeseditve doživetja,
- kakovost ciljnih ravnin razlage besedil: prepoznavanja, poimenovanja, razumevanja pomena in vloge sestavin, vrednotenja in uvrščanja/umestitve.

B) Jezik (do 20 točk):⁷

1. Jezikovna pravilnost (do 8 točk):

- neustrezna raba ločil in druge pravopisne napake,
- raba neustreznih besednih oblik,
- pomensko neustrezna raba besed, neustrezno tvorjene besede,

⁶ Pri posameznih postavkah so zaradi lažjega točkovanja navedene jezikovne napake oziroma neustreznosti.

⁷ Pri posameznih postavkah so zaradi lažjega točkovanja navedene jezikovne napake oziroma neustreznosti.

- neustrezno tvorjena poved,
- neustrezno pomensko razmerje med stavki in povedmi,
- neustrezno oblikovno razmerje med stavki in povedmi.

2. Slog (do 6 točk):

- neutemeljena raba slogovno zaznamovanih besed in oblik ter stavčnih konstrukcij,
- neupoštevanje drugih načel uspešnega sporočanja.

3. Zgradba (do 6 točk):

- neskladje med zunanjo in notranjo členitvijo (do – 2),
- neupoštevanje obsega (najmanj 600 besed),
- nepovezanost sestavin besedila (brez naslova, uvoda ali zaključka, vsebinska nepovezanost odstavkov; do – 4).

Navedena merila za ocenjevanje šolskega eseja veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Ocenjevanje nalog z manj kot 600 besedami:

- a) vsebina: točke so dodane po točkovniku,
- b) jezik: število možnih točk za jezikovno pravilnost (8 točk), slog (6 točk) in zgradbo (6 točk) se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
599–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

► Izpitna pola 2

- Vsaka naloga v Izpitni poli 2 – **razčlembi izhodiščnega besedila** je ocenjena z določenim številom točk glede na vsebinsko in spoznavno zahtevnost ter jezikovno pravilnost in zgradbo v skladu z navodili za ocenjevanje, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.
- **Tvorba krajšega neumetnostnega besedila** dane besedilne vrste se oceni po postavkah: zgradba, vsebina, jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost.
- Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost se pri vseh vrstah besedil ocenjujeta enako (oboje do 5 točk). Če besedilo obsega manj kot polovico spodnje meje zahtevanega števila besed, se jezikovna pravilnost in slog ovrednotita z do 2 točkama.

USTNI IZPIT

Kandidat lahko pri ustnem izpitu doseže 20 točk, kar predstavlja 20 % celotnega izpita iz slovenščine. Ustni izpit se oceni na podlagi opisnikov oz. kriterijev, ki jih pripravi DPK SM za slovenščino.

Merila za ocenjevanje

A) Pravorečno ustrezno, vsebinsko smiselno in doživljajsko (interpretativno) **glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka (do 3 točke)**

- 0 točk: a) Kandidat zavrne glasno branje.
b) Kandidat ne bere smiselno in razločno. Številne glasove ali cele besede izgovarja malomarno ali jih izpušča. Pri branju se mu pogosto zatika.
c) Kandidat ne upošteva pravorečne norme (izgovor po črki, neustrezna kakovost in kolikost samoglasnikov, neustrezno naglasno mesto, neustrezen izgovor soglasniških različic).
- 1 točka: Kandidat bere smiselno, vendar ne upošteva pravorečne norme v celoti. Dela napake pri členitvi s premori, poudarjanju in intonaciji.
- 2 točki: Kandidat bere smiselno in razločno, večinoma upošteva pravorečno normo – tudi členitev s premori, poudarek, intonacijo, hitrost govorjenja in register.
- 3 točke: Kandidat bere smiselno, razločno, estetsko: upošteva pravorečno normo – tudi členitev s premori, poudarek, intonacijo, hitrost govorjenja, register, besedilo estetsko interpretira.

Dodatna navodila:

1. Na izpitnem listku z Brižinskimi spomeniki ali drugimi predknjižnimi besedili kandidat pravorečno ustrezno in vsebinsko smiselno glasno bere prevod v sodobno slovenščino.
2. Pri slovenskih starejših knjižnih besedilih (npr. Trubar, Svetokriški, Linhart) zadošča za 3 točke tekoče, razločno in smiselno branje.
3. Kandidatu s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo, ki je v skladu s sklepom DK SM oproščen glasnega branja, priznamo točke po posebnem postopku (gl. poglavje 7 Kandidati s posebnimi potrebami, Ocenjevanje ustnega izpita pri kandidatih s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo).
4. Kandidatu s posebnimi potrebami z lažjo govorno motnjo, ki ima v skladu s sklepom DK SM prilagoditve pri ocenjevanju ustnega izpita, pri glasnem branju ne upoštevamo zatikanja oziroma jecljanja in mu na podlagi njegovega branja priznamo 1–3 točke.

B) Vprašanja ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku (do 7 točk)

- 0 točk: a) Kandidat ne odgovarja.
b) Kandidatov poskus povzeta oz. opredelitve teme in sporočila besedila, predstavitev avtorja ter razlage besedila je neustrezen, umestitev napačna.
- 1 točka: Kandidat z učiteljevo pomočjo deloma povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo ter predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira.
- 2 točki: Kandidat deloma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja ter ga z učiteljevo pomočjo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira.
- 3 točke: Kandidat večinoma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira; poskus razlage z učiteljevo pomočjo je deloma ustrezen.
- 4 točke: Kandidat večinoma samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira; poskus razlage z učiteljevo pomočjo je večinoma ustrezen.
- 5 točk: Kandidat samostojno povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira. Deloma samostojno razloži besedilo in poimenuje njegove oblikovno-kompozicijske sestavine; do besedila se skuša opredeliti.

- 6 točk: Kandidat samostojno, jasno in prepričljivo povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira; samostojno ugotavlja, poimenuje in medsebojno povezuje pogloblitve zgradbene in slogovne posebnosti ter se do besedila opredeljuje.
- 7 točk: Kandidat samostojno, jasno in prepričljivo povzame besedilo oz. opredeli temo in sporočilo, predstavi avtorja in besedilo umesti v sobesedilo/obdobje in ga aktualizira; samostojno ugotavlja, poimenuje in medsebojno povezuje pogloblitve zgradbene in slogovne posebnosti ter se do besedila opredeljuje. Navaja dodatne primere in kaže suvereno obvladovanje vsebine.

C) Pregledna vprašanja iz književnosti ali strukturirana jezikovna naloga ob predloženem besedilu oz. odlomku (do 7 točk)

- 0 točk: a) Kandidat ne odgovarja.
b) Povsem zmeden poskus obnove snovi, podatki so napačni.
- 1 točka: Kandidat s pomočjo dodatnih vprašanj navede nekaj pravih bistvenih podatkov o obravnavanem pojmu/pojavu.
- 2 točki: Delna reprodukcija znanja o obravnavanem pojmu, ki vsebuje bistvene podatke; dodatna vprašanja kandidatu niso v pomoč pri razlagi in reševanju oz. komentarju/vrednotenju konkretnega problema.
- 3 točke: Kandidat s pomočjo učiteljevih dodatnih vprašanj reproducira znanje/opredeli obravnavani pojem ter delno razloži/analizira konkretni problem. Razlaga in analiza sta splošni, brez natančne in pravilne uporabe terminologije.
- 4 točke: Kandidat samostojno opredeli obravnavani pojem (povzemanje z lastnimi besedami) ter s pomočjo učiteljevih dodatnih vprašanj razloži in analizira izbrani problem.
- 5 točk: Predstavitev obravnavanega pojma/pojava je natančna in zajema bistvo. Kandidat samostojno razloži in analizira izbrani problem. Odgovori so zanesljivi in terminološko pravilni.
- 6 točk: Opredelitev je povsem ustrezna in brez vrzeli, razlaga oz. analiza konkretnega problema jasna, odgovarjanje samostojno, zanesljivo, terminološko pravilno in brez zastranitev. Učiteljeva pomoč ni potrebna. Kandidatov vrednotenjski komentar oz. reševanje problema je splošno/klišejsko/povzeto po učbeniku oz. utemeljeno samo s primeri iz učbenika.
- 7 točk: Opredelitev in razlaga (analiza) obravnavanega pojma/pojava sta povsem ustrezni in natančni ter izhodišče za samostojno posredovanje odgovorov. Kandidat odgovarja gladko, jasno in odgovore povezuje v smiselno zaokroženo celoto. Pri tem uporablja ustrezno terminologijo. Navaja dodatne primere in svoje dokaze ter kaže suvereno obvladovanje vsebine. Napake nastanejo le zato, ker išče izvirne rešitve, ki presegajo postavljene zahteve.

Č) Govorno nastopanje, uradno pogovarjanje in kultura dialoga (do 3 točke)

Če kandidat pri vprašanjih iz književnosti ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu in pri preglednih vprašanjih iz književnosti ali jezika samo molči ali če zavrne odgovarjanje, pri tej postavki ne dobi nobene točke.

Za bolj ali manj ustrezne odgovore na vsaj eno izmed vprašanj (jezik, književnost) pa lahko doseže do 3 točke, četudi pri katerem drugem vprašanju jasno izjavi, da nanj kljub dodatnim vprašanjem ne zna odgovoriti.

- 0 točk: Kandidat odgovarja mimo vsebine nalog in se kljub opozorilom ali dodatnim vprašanjem ne osredini na pričakovano vsebino.
- 1 točka: Kandidat odgovarja vsebinsko deloma ustrezno, vendar ga učiteljeva dodatna vprašanja pogosto zmedejo in nanje ne odgovori smiselno. Govori v pretrganih in nedokončanih povedih, s številnimi slovničnimi in pravorečnimi napakami, njegovi besedna in nebesedna govorica ne ustrezata izpitnemu položaju.

- 2 točki: Kandidat odgovarja v okviru pričakovane vsebine in deloma samostojno. Vendar:
se ne odziva povsem ustrezno na dodatna vprašanja, pri njih se zmede (za ustrezen odziv na vprašanje se šteje odgovor – vsebinsko ne nujno pravilen – ali pa jasna izjava, da vprašanja ne razume ali da nanj ne zna odgovoriti, lahko tudi prošnja za ponovitev vprašanja);
ali pa
govori z zatikanjem ter z nekaj slovničnimi in pravorečnimi napakami in mašili (vpliv pokrajinskega pogovornega jezika), njegovi besedna in nebesedna govorica le deloma ustrezata izpitnemu položaju.
- 3 točke: Kandidat odgovarja na vprašanja razločno in tekoče, njegove replike so koherentne, brez nepotrebne ponavljanja in skoraj brez jezikovnih napak (pri morebitnem spodrsaljaju se takoj sam popravi oziroma opraviči). Tudi na dodatna vprašanja se odziva govorno tekoče, pravilno in ustrezno, prvi hip lahko tudi z jasnim priznanjem, da dodatnega vprašanja ne razume, ali s prošnjo za njegovo ponovitev oziroma za potrditev svoje preformulacije (smiselne razlage) dodatnega vprašanja, npr.: „Če sem dodatno vprašanje prav razumel/-a, je treba razložiti razliko med prvotno in drugotno zaznamovanostjo besed v priloženem besedilu. Se morda motim?“ Njegovi besedna in nebesedna govorica ustrezata izpitnemu položaju.

Če kandidat pri vsebinskih vprašanjih (2. in 3. naloga) ne dobi nobene točke, je tudi skupno število točk pri ustnem izpitu 0.

3.3.3 Končna ocena izpita

Končna ocena izpita na splošni maturi je seštevek odstotnih točk vseh treh delov izpita (izpitnih pol 1 in 2 ter ustnega izpita). Državna komisija za splošno maturo na predlog DPK SM za slovenščino določi merila, kako se iz uspeha, izraženega v odstotnih točkah, določi uspeh na ustrezno povišani lestvici od nezadostno (1) do odlično (8). Način pretvorbe odstotnih točk v ocene je enak za spomladanski in jesenski izpitni rok.

4 IZPITNE VSEBINE IN CILJI

Na splošni maturi iz slovenščine se bodo preverjale obvezne vsebine iz predmetnega izpitnega kataloga in učnega načrta.

4.1 Šolski esej

Ob pisanju šolskega eseja o besedilih izbranega tematskega sklopa kandidat:

v razpravljalnem šolskem eseju dokaže, da je zmožen na podlagi prebranih besedil tematskega sklopa razpravljati o izbranih besedilih, tako da:

- pozna besedila, avtorje, obdobja in poetiko znotraj predpisane tematike,
- zna besedila tematskega sklopa na podlagi njihovih značilnosti primerjati z drugimi predpisanimi književnimi besedili,
- je na podlagi predpisanega tematskega sklopa iz književnosti zmožen predstavljati, povzemati, razčlenjevati, primerjati, razvrščati, pojasnjevati, povezovati in posploševati spoznanja o književnih pojavih,
- je zmožen samostojno vrednotiti prebrana besedila in utemeljevati trditve,
- zna besedila na podlagi njihovih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oziroma v literarnozgodovinske okoliščine, znane iz učnega načrta,
- pozna primerne strokovne vire,
- zna uporabljati ustrezno strokovno izrazje,
- zna esejsko besedilo ob predloženih smernicah oblikovati koherentno, jasno, jedrnato in jezikovno pravilno,
- se izraža slogovno bogato in izvirno,
- je ustrezno literarno in kulturno razgledan;

v razlagalnem/interpretativnem šolskem eseju v skladu s postavljenim naslovnim problemom dokaže, da je zmožen poglobljeno brati in razlagati/interpretirati krajša literarna besedila oziroma odlomke, tako da:

- prepozna tipične vsebinske in oblikovne posebnosti predpisanih besedil,
- te posebnosti ustrezno poimenuje,
- razlaga svoje doživljanje in razumevanje njihovega pomena in vloge ter besedila vrednoti,
- je zmožen samostojno vrednotiti prebrana besedila in utemeljevati trditve,
- zna besedila na podlagi njihovih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oziroma v literarnozgodovinske okoliščine, znane iz učnega načrta,
- je zmožen svoje besedilo oblikovati sklenjeno (koherentno), s smiselnim zaporedjem trditev in presoj ter jezikovno pravilno,
- pozna primerne strokovne vire,
- zna uporabljati ustrezno strokovno izrazje,
- zna esejsko besedilo ob predloženih smernicah oblikovati koherentno, jasno, jedrnato in jezikovno pravilno,
- se izraža slogovno bogato in izvirno,
- je ustrezno literarno in kulturno razgledan.

4.2 Razčlemba izhodiščnega besedila

Kandidat prebere enogovorno/dvogovorno izhodiščno besedilo:

- publicistično besedilo (npr. poročilo, reportažo, portret/predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovno besedilo (npr. strokovni/poljudnoznanstveni članek, predstavitev kraja/države, postopka, naravnega pojava, zakon/upravno odločbo, oceno, esej),
- uradni dopis ali javno obvestilo, javno pozivno (npr. vabilo) ali povezovalno besedilo (npr. zahvalo, opravičilo),
- besedilo ekonomske ali politične propagande.

Razčlenjuje prebrano besedilo, in sicer:

- določi vrsto besedila glede na merila razvrščanja, določi besedilno vrsto in prepozna njene značilnosti,
- določi okoliščine nastanka besedila,
- določi sporočevalčev namen,
- določi temo besedila in podteme, prepozna ključne besede ter bistvene podatke,
- v besedilu ali odlomku iz besedila določi prevladujoče pomensko razmerje v besedilu ali odlomku iz besedila določi prevladujoči način razvijanja teme oz. slogovni postopek,
- določi vlogo in pomen danih besed, povedi, delov povedi ... iz besedila, nebesednih delov besedila ter nebesednih spremljevalcev pisanja.

Ob prebranem izhodiščnem besedilu in njegovi razčlembi dokazuje:

- poimenovalno zmožnost
  - razloži besede in besedne zveze in jih zna uporabiti v novi povedi,
  - predstavi pomene večpomenskih besed in enakozvočnic ter jih ponazori v novih povedih,
  - besedam iz izhodiščnega besedila poišče sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine ali iz istega tematskega polja,
  - prepozna napake v rabi blizuzvočnic in jih zna odpraviti,
  - ločuje blizuzvočnice in razloži njihov pomen ter prepozna napake v njihovi rabi,
  - prevzete besede zamenja z domačimi ustreznici ter vrednoti vlogo domačih in prevzetih besed,
  - razloži frazeme, slogovno zaznamovane besede, besedne zveze in jih uporabi v novi povedi,
  - nadomesti prosto besedno zvezo s frazemom in obratno,
  - prepozna poimenovalne napake v izhodiščnem besedilu, jih odpravi in pojasni svoje popravke;
- skladenjsko zmožnost
  - vrednoti pomensko, besedno, aktualnostno in oblikovno pravilnost povedi in zvez povedi iz izhodiščnega besedila, prepozna skladenjske napake (npr. napačno pomensko razmerje v povedi ali zvezi povedi, neustrezni naveznik v povedi ali zvezi povedi, napačno razvrščene besede ali dele povedi, napačne oblike besed), jih odpravi in pojasni svoje popravke,

- razloži povedi iz prebranega besedila, jih pretvarja v skladenjsko preprostejše ali zahtevnejše povedi,
- pretvori skladenjsko podstavo v tvorjenko oziroma tvorjenki določi skladenjsko podstavo,
- tvori skladenjsko pravilne odgovore (krajša besedila),
- tvori enostavčne povedi,
- razširi enostavčno poved v večstavčno,
- strne večstavčno poved v enostavčno,
- tvori priredno in podredno zložene povedi,
- pretvarja trdilne stavke v nikalne,
- opazuje zaporedje besed in delov povedi ter odpravi napake in utemelji popravke,
- odpravi neustrezno ponavljanje besed v zvezah povedi,
- združuje zveze povedi s ponovljenimi prvinami v povedi s prilastkovim odvisnikom, te pa strne v povedi s polstavki, z desnimi in levimi prilastki,
- trpni stavek pretvori v tvornega in obratno,
- poroča o prvotnem dogodku na različne načine (s ponavljanjem prvotnega besedila, z obnavljanjem ali s povzemanjem njegove teme),
- premi govor pretvori v odvisnega ali obratno;
- pravorečno zmožnost
  - opiše/zapiše pravilni knjižni izgovor,
  - primerja knjižni in neknjižni izgovor besed, besednih zvez ali povedi;
- pravopisno zmožnost
  - vrednoti pravilnost zapisa domačih in prevzetih besed, odpravi in pojasni popravke,
  - v povedih odpravi napačno rabo ločil in popravke utemelji,
  - tvori pravopisno pravilne odgovore;
- slogovno zmožnost
  - vrednoti slogovno ustreznost besedila, prepozna slogovne napake v njem, jih odpravi in pojasni popravke,
  - vrednoti slogovno ustreznost besed/besednih zvez/povedi v besedilu, odpravi napake in utemelji popravke,
  - prepozna in ovrednoti okoliščine rabe slogovno zaznamovanih besed,
  - tvori slogovno ustrezne odgovore,
  - prepozna in uporablja ustrezno jezikovno zvrst;
- zmožnost nebesednega sporazumevanja
  - v besedilu opazuje nebesedne spremljevalce (nebesedni jezik), prepozna njihovo vlogo in vrednoti njihovo učinkovitost ter ustreznost;
- metajezikovno zmožnost
  - v besedilu poišče zahtevane glasove knjižnega jezika in jih poimenuje s strokovnim izrazom,
  - poišče glasovne premene in jih poimenuje s strokovnim izrazom,
  - poimenuje pomenska razmerja med besedami in besednimi zvezami (sopomenskost, protipomenskost, nadpomenskost, podpomenskost),

- poišče tvorjenke, jim določi zgradbo (koren, vrsto obrazil), določi besedotvorno vrsto, besedotvorni način in skladenjsko podstavo, zapiše tvorjenko na podlagi dane skladenjske podstave,
- v besedilu najde zahtevano besedno vrsto oz. podvrsto ter utemelji svojo rešitev,
- zahtevano besedno vrsto oz. podvrsto poimenuje s strokovnim izrazom ter predstavi njene glasovne, pomenske, oblikovne, skladenjske, besedilne in slogovne značilnosti,
- v povedi podčrta stavčne člene ter predstavi njihovo stavčnočlensko vlogo, obliko in sestavo ter pomen (s pomočjo vprašalnice), v večstavčni povedi določi število stavkov, določi osnovni in dopolnjevalni stavek ter predstavi vlogo dopolnjevalnih stavkov,
- poimenuje vrsto skladenjskega in pomenskega razmerja med stavki,
- v priredno zloženi povedi navede vrsto priredij,
- v podredno zloženi povedi navede vrsto odvisnikov,
- s simboli predstavi stavčno sestavo povedi,
- v besedilu poišče in poimenuje prvine členitve po aktualnosti,
- v besedilu poišče in poimenuje vrsto pomenskega razmerja med povedmi,
- v besedilu poišče in poimenuje načine razvijanja teme oz. slogovne postopke,
- v besedilu poišče nanašalnico in naveznike/napovednike ter poimenuje načine navezovanja.

Tvori enogovorno/dvogovorno besedilo naslednje vrste:

- uradne dopise in javna besedila (npr. zahvalo, opravičilo, vabilo, prošnjo, prijavo, pritožbo),
- publicistična besedila (npr. poročilo/novico, portret/predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovna besedila (npr. predstavitev kraja/države, postopka, naravnega pojava; zapisnik, oceno).

Pri tem

- izkaže poznavanje značilnosti besedilne vrste, jezikovno (poimenovalno, skladenjsko, pravopisno) in slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporočanja,
- upošteva faze sporočanja, merila besedilnosti (smiselnost, sovisnost in zaokroženost), načela uspešnega sporočanja ter notranjo in zunanjo členjenost,
- opremi besedilo z naslovjem in ustreznimi nebesednimi dopolnili,
- tvori ustrezno, razumljivo, učinkovito in jezikovno pravilno besedilo.

4.3 Ustni izpit

Kandidat med glasnim branjem predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka in med odgovarjanjem na vprašanja:

- uresničuje načela interpretativnega branja, ki je tekoče, razločno, pravorečno ustrezno in izraža razumevanje ter osebno interpretacijo besedila,
- načela kulturnega govornega nastopanja in pogovarjanja,
- svoj izgovor pojasni (npr. pokrajinske ali individualne posebnosti – vlogo govoril), ovrednoti ter odpravi morebitne napake.

Pri vprašanjih ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku kandidat lahko dokaže zmožnost razlage in umestitve predloženega besedila,⁸ tako da:

- povzame besedilo/predstavi njegovo temo in sporočilo,
- besedilo umesti v sobesedilo, če gre za odlomek,
- ugotavlja, poimenuje, medsebojno povezuje pglavitne slogovne in zgradbene posebnosti, navedene med prvinami za interpretacijo,
- opredeli njegovo vrstno-zvrstno pripadnost,
- besedilo umesti v prostor in čas,
- pozna njegovega avtorja in temeljne kulturnozgodovinske okoliščine nastajanja besedila,
- se opredeljuje do besedila.

Pri preglednih vprašanjih iz književnosti ali jezika pa še:

- pri preglednih vprašanjih iz književnosti pokaže pregledno poznavanje obdobj in smeri ter književnih vrst in zvrsti od starega veka do sodobne književnosti, tako da
  - predstavi temeljne značilnosti literarnozgodovinskih obdobj, smeri, poetik avtorjev,
  - ponazori temeljne značilnosti literarnih obdobj z obravnavanimi literarnimi deli,
  - predstavi temeljne značilnosti literarnih zvrsti/vrst,
  - razloži razvoj literarnih zvrsti/vrst skozi čas in primerja njihove značilnosti v različnih obdobjih,
  - primerja bistvene razvojne značilnosti slovenske književnosti in kulture z razvojnimi značilnostmi drugih književnosti in kultur,
  - vrednoti in aktualizira vlogo/pomen posameznih in splošnih literarnih pojavov s stališča osebne in družbene izkušnje;
- pri preglednih vprašanjih iz jezika
  - razloži razne vloge jezika (jezik kot sredstvo sporazumevanja, materni, drugi in tuji jezik, uradni in državni jezik),
  - predstavi vlogo maternih jezikov v Republiki Sloveniji in Evropski uniji,
  - razloži problem rabe maternega jezika v zamejstvu, izseljenstvu, na narodno mešanih območjih in pri priseljencih,
  - pojasni večplastnost/raznovrstnost slovenščine (opredeli socialne zvrsti, določi okoliščine njihove rabe, predstavi narečne skupine in interesne zvrsti),
  - predstavi praindoevropščino, osnovne jezikovne skupine v Evropi in navede njihove pomembnejše jezike,
  - predstavi praslovanščino, navede slovanske jezikovne podskupine in opiše položaj slovenščine med slovanskimi jeziki,
  - predstavi razvoj slovenščine in prve zapise v slovenskem jeziku (rokopise),
  - predstavi narodnostno-jezikovna prizadevanja tistih Slovencev, ki so pomembno prispevali k oblikovanju, ohranjanju in razvijanju slovenskega knjižnega jezika (nastanek slovenskega knjižnega jezika in prvih knjig, razvoj jezika od 18. stoletja do danes),
  - predstavi razvoj slovenske pisave.

---

⁸ Kadar je v okviru ene enote v predmetnem izpitnem katalogu (poglavje 4.4) več izbirnih možnosti, je na izpitnem listku več besedil.

4.4 Temeljni pojmi iz literarne vede in obvezna besedila

Procesnorazvojni cilji književnega pouka (razvijanje zmožnosti branja in interpretiranja književnih besedil; razvijanje splošne sporazumevalne zmožnosti; pridobivanje književnega znanja; širjenje spoznanj o književnosti, kritična aktualizacija ter uvrščanje književnih besedil v širši kulturnorazvojni kontekst) se uresničujejo ob obveznih besedilih in temeljnih pojmi iz literarne vede (veljavni učni načrt⁹).

Temeljni pojmi iz literarne vede

Obvezna besedila

LITERARNE VEDE

Literarnointerpretativne prvine:

- bralec, branje, literarno branje, avtor;
- književnost kot besedna umetnost, prvine literarnosti;
- književnost in druge umetnosti;
- književnosti in kultura, pomen književnosti v sodobnem svetu.

Književne zvrsti (lirika, epika, dramatika; visoka/elitna, množična – žanri; mladinska, za odrasle, časovne zvrsti; nacionalna, prevodna).

Poglavitni pojmi književne zgradbe in sloga.

Besedila iz posameznih literarnih obdobj

ANTIČNA KNJIŽEVNOST

1. Literarnointerpretativne prvine:

- trojanski in tebanski mit, junaštvo, spor med posameznikom in oblastjo, usoda, ljubezen ...;
- junaško-mitološki ep, antična dramatika, antična lirika;
- homerska primera, heksameter, zgradba tragedije, tragično, vloga zbor, katarza.

2. Oznaka obdobja:

- časovna umestitev, obdobja, predstavniki;
- grška in rimska kultura in mitologija, antično gledališče, svet ljudi, bogov in polbogov, usoda.

3. Pomen antične književnosti za razvoj evropskih književnosti in kulture ter njen pomen danes.

Homer: Iliada/Vergil: Eneida

Sofoklej: Kralj Ojdip/Antigona

Aristofan: Aharnjani/Plavt: Dvojčka

Sapfo: Svatovska pesem/

Katul: Blagoslov ljubezni/

Horac: Carpe diem

BIBLIJA IN KNJIŽEVNOSTI STAREGA ORIENTA

1. Literarnointerpretativne prvine:

- zaveza izraelskega ljudstva z Bogom, dogodki iz izraelske zgodovine, Jezusovo delovanje, trpljenje in božanskost, kesanje in odpuščanje, ljubezenski motivi ...;
- prilika – parabola, legenda, psalm, ljubezenska lirika, zgodba;
- paralelizem, primera, oblikovne značilnosti zgodbe.

2. Oznaka obdobja:

- časovna in prostorska umestitev starojudovske in drugih orientalskih književnosti;
- vloga verskih in moralno-filozofskih sistemov v razvoju orientalskih književnosti, krščanstvo, nastanek in zgradba Biblije.

Ehnaton: Himna sončnemu božanstvu/Ep o Gilgamešu

Sveto pismo: O izgubljenem sinu/Svatba v galilejski Kani

Sveto pismo: Psalm 130/129 (Iz globočine)/Visoka pesem

Sinuhejeva zgodba/Tisoč in ena noč: Zgodba o grbcu

⁹ Učni načrt. Slovenščina [Elektronski vir]: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura (560 ur) / avtorji Mojca Poznanovič Jezeršek ... [et al.]. - Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008.

3. Kulturni, moralni in literarni pomen Biblije, biblijski motivi in ideje v delih slovenskih in drugih evropskih književnikov.

KNJIŽEVNOST SREDNJEGA VEKA V EVROPI IN NA SLOVENSLEM

1. Literarnointerpretativne prvine: – verski in posvetni motivi, krščanske predstave o posmrtnem življenju, greh in pokora, trubadurska/viteška ljubezen ...; – versko-alegorični ep, viteški roman, trubadurska in viteška lirika, pridiga/homilija; – zgradba Božanske komedije, jezikovne in slogovne značilnosti pridige, slogovne značilnosti trubadurske lirike. 2. Oznaka obdobja: – časovna in prostorska umestitev, predstavniki; – konec antičnih civilizacij, fevdalizem, razvoj krščanstva, cerkvena in posvetna umetnost, latinščina in novi evropski jeziki. 3. Kulturni, literarni in jezikovni pomen Brižinskih spomenikov, vpliv srednjeveške književnosti na evropsko književnost, aktualnost srednjeveških motivov in tem.	Dante: Božanska komedija Rudel: Pesem o daljni ljubezni/ Villon: Balada o obešencih/Roman o Tristanu in Izoldi/Burka o jezičnem dohtarju Brižinski spomeniki

RENEZANSZA

1. Literarnointerpretativne prvine: – renesančne ideje in humanizem (občudovanje narave in harmonije stvarstva ter človekove telesne in duševne lepote, uživanje v čutnosti, poudarjanje svobodnega razuma in posameznika, občudovanje moči in oblasti); – sonet (petrarkizem), novela, roman – parodija na viteške romane), elizabetinsko gledališče; – renesančna tragedija, komedija; – zgradba novele in zbirke; – primerjava oseb: don Kihot, Sančo Pansa – idealizem, realizem v odnosu do sveta, tragikomičnost; – drama kot besedna in kot gledališka stvaritev. 2. Oznaka obdobja: – družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere v Italiji v 14. in v Evropi v 15. in 16. stoletju; – humanizem, vzpon meščanstva, odkritja, ustvarjalnost na drugih umetniških področjih, renesansa v Dubrovniku; – značilnosti renesančne književnosti; – spojitev srednjeveških in antičnih tradicij v novodobne; – glavni predstavniki in njihovo delo. 3. Pomen renesanse in humanizma ter njun vpliv na razvoj nacionalnih književnosti v Evropi in njun pomen danes.	Petrarca: O, blažen bodi čas .../ Michelangelo Buonarroti: O noč, o mračni čas Boccaccio: Novela o sokolu/Andreuccio iz Perugia/O bistrourni Filipi Cervantes: Don Kihot Shakespeare: Hamlet/Romeo in Julija

SLOVENSKA REFORMACIJA, PROTIREFORMACIJA IN BAROK

1. Literarnointerpretativne prvine: – protestantske ideje, kratke zgodbe (eksempli) za ponazoritev versko-moralnih nauk; – zvrsti cerkvene književnosti, polliterarna besedila, pridiga, nabožna verzifikacija; – značilnosti Trubarjevega jezika in sloga; – retorične prvine; – alegorično moraliziranje, baročni slog. 2. Oznaka obdobja: – družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere na Slovenskem v 16., 17. in 18. stoletju (turški vpadi, kmečki upori, širjenje reformacije, zmaga protireformacije); – ustvarjalnost na drugih umetniških področjih; – značilnosti reformacije (protestantizma), protireformacije, baroka; – Dalmatin in drugi protestantski pisci; – katoliški pisci. 3. Pomen protestantizma za razvoj slovenske književnosti in knjižnega jezika, kulturni in nacionalni pomen; pomen baročnih pridig za razvoj slovenskega pripovedništva.	Trubar: En regišter ... (Proti zidavi romarskih cerkva) Trubar: Te cerkve božje zuper nje sovražnike tožba inu molitev/ Krelj: Prošna za mir Dalmatin: Predgovor k Bibliji/ Bohorič: Predgovor v Arcticae horulae Svetokriški: Na noviga lejta dan

EVROPSKI KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

1. Literarnointerpretativne prvine: – racionalizem, empirizem, zavračanje nazadnjaštva, razumnost, nasprotovanje zaostalosti, fanatizmu, predsodkom, nasilju; – liki v klasicistični komediji, medčloveški odnosi, ljudomrzništvo ...; – vrste komičnosti; – komedija nravi, roman. 2. Oznaka obdobja: – družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere v Evropi v 17. in 18. stoletju, utemeljitev absolutizma, utrjevanje plemstva, osamosvajanje meščanstva, francoska revolucija; – časovna umestitev klasicizma in razsvetljenstva ter predromantike; – predstavniki klasicizma in razsvetljenstva ter njihovo delo. 3. Pomen klasicizma in razsvetljenstva ter vpliv slednjega na slovensko književnost in na razvoj nacionalnih književnosti v Evropi ter njegov pomen danes.	La Fayette: Kneginja Klevska/ Racine: Fedra Swift: Gulliverjeva potovanja/ Voltaire: Kandid ali optimizem Molière: Tartuffe/Ljudomrznik

SLOVENSKO LJUDSKO SLOVSTVO

1. Literarnointerpretativne prvine: – minljivost življenja, hrepenenje, maščevanje, zločin in kazen, sovraštvo, ljubezen; – pesništvo: lirske pesmi, balade, romance; – pripovedništvo (bajka, pravljica, pripovedka, legenda ...); – značilnosti ljudskega sloga (ljudska števila, okrasni pridevniki, primere, ponavljanja, pomanjševalnice, dialektizmi, prispodobe ...).	Trgaj mi rožice/Dekle na sred morja Lepa Vida/Rošlin in Verjanko Kurent/Sveti Lukež

2. Opredeleitev pojma:
  - ljudsko slovstvo in slovstvena tradicija;
  - ponarodela pesem;
  - različice;
  - od starodavnih mitov, poganstva, srednjega veka do danes;
  - zapisovalci ljudskega slovstva nekoč in danes.
3. Pomen in vpliv ljudskih motivov in likov na slovensko umetnost in književnost.

RAZSVETLJENSTVO V SLOVENSKEI KNJIŽEVNOSTI

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - razsvetljenske ideje: poučnost, optimizem, utilitarizem;
  - alpska poskočnica, sinekdoha;
  - komedija, vrste komike, satirične prvine;
  - predelava Beaumarchaisove komedije Figarova svatba.
2. Oznaka obdobja:
  - narodne, družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske razmere na Slovenskem v 18. in na začetku 19. stoletja (vladavina cesarice Marije Terezije in Jožefa II., družbene reforme; Ilirske province, vrnitev avstrijske oblasti);
  - delovanje preroditeljev;
  - predstavniki in njihovo delo.
3. Pomen razsvetljenstva za slovensko nacionalno identiteto, začetki.

Vodnik: Zadovoljni Kranjec/Ilirija oživiljena

Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi

KNJIŽEVNOST EVROPSKE PREDROMANTIKE IN ROMANTIKE

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - razdvojenost subjekta med idealom in stvarnostjo, poudarjanje čustev, domišljije, zatekanje v preteklost, izjemni literarni junaki ipd.;
  - predromantično sentimentalno pripovedništvo, romantična lirsko-epska pesnitev, romantična lirika, zgodovinski roman, kratka pripoved s poudarjenimi čustvenimi in fantastičnimi sestavinami.
2. Oznaka obdobja:
  - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: propadanje idej francoske revolucije, Evropa po Napoleonu, občutje ujetosti posameznika v »nelepo resničnost«, vpliv predromantike;
  - časovna umestitev evropske in slovenske romantike, predstavniki.
3. Pomen romantične književnosti danes (aktualizacije, medijske predstavitve, aktualnost romantičnega čutenja).

Rousseau: Julija ali Nova Heloiza/
Goethe: Trpljenje mladega Wertherja

Byron: Romanje grofiča Harolda/
Puškin: Jevgenij Onjegin

Goethe: Faust

Puškin: Pesnik/
Lermontov: Jadro/
Leopardi: Sam sebi/
Heine: Lorelei

Lermontov: Junak našega časa/
Poe: Maska rdeče smrti

ROMANTIKA NA SLOVENSKEM

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - Prešeren, osebnost in delo;
  - zgodnje Prešernovo ustvarjalno obdobje – oblikovno-tematske značilnosti, romanca;
  - zrelo obdobje Prešernovega pesniškega razvoja – ljubezenska, nacionalna, pesniška, bivanjska

Prešeren: Hčere svet
Prešeren: Slovo od mladosti
Prešeren: Sonetje nesreče (1., 5., 6.)
Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8., 15.)
Prešeren: Krst pri Savici
Prešeren: Pevcu

Temeljni pojmi iz literarne vede

- tematika, pesniške oblike – sonet, stanca, romantična pesnitev idr.;
- pozno obdobje Prešernovega pesniškega ustvarjanja – oblikovno-tematske spremembe, balada.
- 2. Značilnosti obdobja: splošni in kulturnozgodovinski okvir, predstavniki kulturnega življenja, njihov pomen za literarni, jezikovni, kulturni in nacionalni razvoj.
- 3. Pomen Prešerna in sodobnikov skozi čas.

Obvezna besedila

- Prešeren: Nezakonska mati
Prešeren: Zdravljica
Prešeren: Neiztrohnjeno srce
- Cigler: Sreča v nesreči/
Turnograjska: Nedorajnost in sila/
Slomšek: Blaže in Nežica v nedeljski šoli

KNJIŽEVNOST EVROPSKEGA REALIZMA IN NATURALIZMA

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - doživljanje stvarnosti kot sile, ki v temeljih določa človeško življenje, kritičen, resen odnos do nje;
  - nov tip literarnega junaka iz meščanskega, delavskega, kmečkega sveta;
  - motivi in teme iz vsakdanjega življenja, sočasne družbe in njenih problemov;
  - v naturalizmu razširitev snovi, motivov in tem;
  - pomen pripovedništva, razmah romana in uveljavitev novih tipov romana (družbeni, socialni, vojni), cikli romanov, roman epopeja;
  - nove poteze v novelistiki;
  - nove dramske vrste v prozi (družbenokritična drama, tezna drama, psihološka drama);
  - literarne osebe, dogajalni prostor in čas, slog ter zgradba;
  - novosti v pripovedni tehniki: od vsevednega k personalnemu pripovedovalcu.
2. Oznaka obdobja:
  - razvoj meščanske, kapitalistične družbe, propadanje plemstva, francoska julijska revolucija 1830, revolucionarni val 1848;
  - nove filozofske ideje;
  - silovit razvoj naravoslovnih ved;
  - časovna umestitev evropskega realizma in naturalizma, predstavniki, različni tipi realizma, primerjava značilnosti francoskega in ruskega realizma.
3. Pomen obdobja, njegov vpliv na slovensko književnost in sodobne književne smeri 20. stoletja.

- Stendhal: Rdeče in črno/
Balzac: Oče Goriot/
Flaubert: Gospa Bovary
- Gogolj: Mrtve duše/
Tolstoj: Vojna in mir/
Dostojevski: Zločin in kazen
- Zola: Beznica/Germinal
- Gogolj: Plašč/
Maupassant: Nakit
- Gogolj: Revizor/
Ibsen: Strahovi/
Strindberg: Gospodična Julija

MED ROMANTIKO IN REALIZMOM NA SLOVENSKEM

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - kmečko življenje, življenje podeželskih izobražencev in malomeščanov, vaški posebnosti, zgodovinska preteklost (pripovedništvo);
  - narava, refleksija, ljubezen, domovina (poezija);
  - nastanek in razmah pripovedne proze (povest, roman, novela, značajevka/obraz);
  - v poeziji ob lirskih (sonet, obraz, svobodne pesniške oblike) tudi epsko-lirske pesniške oblike (balada in romanca);
  - literarne osebe, dogajalni prostor in čas, slog in zgradba pripovednih besedil;
  - pripovedna tehnika in pripovedovalec;
  - oblika in slog pesniških besedil.

- Jenko: Obrazi (V., VII., X.)
- Gregorčič: Človeka nikar!/Ujetega ptiča tožba/Njega ni
- Aškerc: Mejnik/Zimska romanca/Iškarjot
- Jurčič: Deseti brat/
Levstik: Pismo Jurčiču o desetem bratu
- Kersnik: Jara gospoda/Agitator
- Jenko: Tilka/
Jurčič: Telečja pečenka

Temeljni pojmi iz literarne vede

- Oznaka obdobja:
  - vpliv zgodovinskih in političnih dogodkov (marčna revolucija 1848, Bachov absolutizem), program Zedinjene Slovenije, mladoslovenci in staroslovenci, tabori, čitalnice;
  - literarni programi (Levstik, Celestin) in prepletanje umetnostnih smeri, romantične in realistične prvine;
  - časovna umestitev obdobja in predstavniki.
- Pomen obdobja za slovenski književni razvoj, predvsem pripovedništvo 20. stoletja.

Obvezna besedila

Tavčar: Cvetje v jeseni/Visoška kronika

KNJIŽEVNOST EVROPSKE MODERNE

- Literarnointerpretativne prvine:
  - subjektivno doživljanje sveta in poudarjanje estetskega doživetja, beg v domišljijo in preteklost, trenutni čutni vtisi, predstave in razpoloženja, razkroj sveta, dekadencična omama;
  - lirika, pripovedništvo, dramatika;
  - pesem v prozi, črtice, pravljice, novele, dekadencična igra ...;
  - motivi, ideje in slog pesemskih besedil;
  - poetična dekadencična drama, svetopisemski motivi, slog;
  - impresionistični slog v dramatici.
- Oznaka obdobja:
  - vzpon meščanstva in ustanovitev novih nacionalnih držav v 2. polovici 19. stoletja, razmah kolonialnega imperializma, silovit razvoj znanosti, industrije in tehnike, velike migracije, gospodarske krize in ostre socialne napetosti;
  - v umetnosti odpor zoper realizem in naturalizem s pojavom nove romantike, dekadence in simbolizma;
  - esteticizem in larvularizem;
  - časovna umestitev obdobja, predstavniki.
- Pomen obdobja za književnost in umetnost na Slovenskem.

Baudelaire: Pesem o albatrosu/
Sorodnosti/Tujec/Omamljajte se!

Verlaine: Jesenska pesem/
Rimbaud: Pijani čoln/
Mallarmé: Nam bo nedolžni, živi in
prekrasni dan

Wilde: Saloma/Čehov: Češnjev vrt

KNJIŽEVNOST SLOVENSKE MODERNE

- Literarnointerpretativne prvine:
  - romantične ideje, motivi in teme, obogateni s prvinami dekadence in simbolizma;
  - družbenokritične in satirične teme v pripovedništvu in dramatici;
  - razcvet lirike (sonet, svobodne pesniške oblike, gazela, podoknica, kmečka pesem), pripovedništva (črtica, povest, novela, roman) in dramatike (komedija, farsa, tragedija, poetična drama, ljudska igra) ter politerarnih oblik;
  - verzni prestop, zvočni učinki, personifikacija, prispodobne, simboli, ritem, verz;
  - zgradba pripovednih besedil;
  - dramska zgradba, satira.

Kette: Na trgu/Na molu San Carlo/Pijanec

Murn: Ko dobrave se mrače/Pesem o
ajdi/Sneg/Nebo, nebo/Vlahi

Župančič: Ti skrivnostni moj cvet/Manom
Josipa Murna Aleksandrova (I, III)/Duma/
Slap/Vihar (V zarje Vidove)

Cankar: Na klancu/Hiša Marije
Pomočnice/Martin Kačur

Cankar: Skodelica kave/Sova/Gospod
stotnik/Kostanj posebne sorte

Cankar: Za narodov blagor/Kralj na
Betajnovi/Pohujšanje v dolini
šentflorjanski/Hlapci

Temeljni pojmi iz literarne vede

- Oznaka obdobja:
  - družbenopolitične razmere na Slovenskem ob koncu 19. stoletja (avstrijska raznarodovalna politika);
  - gospodarski pritiski, množično izseljevanje);
  - balkanske vojne, prva svetovna vojna, majniška deklaracija, ustanovitev kraljevine SHS;
  - smeri in tokovi slovenske moderne;
  - sodobniki slovenske moderne;
  - časovna umestitev obdobja, predstavniki.
- Pomen slovenske moderne za evropeizacijo slovenske književnosti; aktualnost sporočila slovenske nove romantike za sodobnega človeka.

Obvezna besedila

Gradnik: Pisma (1., 5., 7.)
Izidor Cankar: S poti/
Kraigher: Kontrolor Škrobar/
Kveder: Misterij žene

SVETOVNA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

- Literarnointerpretativne prvine:
  - ljubezen in smrt, slutenje onstranskosti, zavest in nezavedno, notranje življenje in doživljanje, avtobiografskost, občutja usodnosti in grotesknosti bivanja;
  - lirika, epika, dramatika;
  - španska romanca, moderna lirika, moderna novela, moderni roman, moderna drama, »ženska pisava«;
  - nadrealistični motivi, simbolika barv;
  - pripovedna tehnika modernega romana, nehotni spomin, tok zavesti, notranji monolog, doživljeni/polpremi govor;
  - groteska v pripovedništvu.
- Oznaka obdobja:
  - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: prelom stoletja z občutji usodnosti in konca nekega obdobja, oktobrska revolucija, prva svetovna vojna, španska državljanska vojna, Einsteinovi teoriji relativnosti, Husserlova fenomenologija in Freudova psihoanaliza – zbujanje nezaupanja v gotovost in obvladljivost stvarnega materialnega sveta, raziskovanje nadčutnega sveta in notranjega sveta zavesti in nezavednega;
  - smeri (dadaizem, futurizem, simbolizem, nadrealizem, ekspresionizem, socialistični realizem, modernizem) in njihova časovna umestitev;
  - predstavniki in dela.
- Pomen obdobja za razvoj slovenske in svetovne književnosti in umetnosti po 2. svetovni vojni.

Rilke: Panter/
Apollinaire: Cona/
García Lorca: Vitezova pesem/
Eliot: Pusta dežela/
Pasternak: Hamlet/
Pound: Canto/
Tagore: Pesem zahvale/
Cvetajeva: Življenju

Proust: Combray/
Joyce: Ulikses/
Woolf: Gospa Dalloway

Kafka: Preobrazba/Mann: Smrt v Benetkah

Bulgakov: Mojster in Margareta

Pirandello: Henrik IV./
Brecht: Mati Korajža

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

- Literarnointerpretativne prvine:
  - ekspresionistična usmerjenost v notranji svet, stiska, razklanost, katastrofična prihodnost evropske civilizacije;
  - izražanje etičnih doživljajev (novi človek);
  - ekspresionistična estetika (učinki grdega, prenapetega, neskladnega; pomen grotesknosti);
  - lirska poezija;

Kosovel: Balada/Slutnja

Kosovel: Ekstaza smrti/Nokturno

Kosovel: Pesem št. X/Kons. 5

Pregelj: Matkova Tina

Temeljni pojmi iz literarne vede

- usmeritev k najmodernejšim slogovnim vzorom (konstruktivizem);
  - socialni realizem kot novi tip angažiranega realizma;
  - razmerje do socialističnega realizma;
  - povezanost s slovenskim nacionalnim vprašanjem;
  - regionalna obarvanost; razmah pripovedništva;
  - snovna, motivna in tematska navezanost na kmečki svet;
  - obsežnost in raznovrstnost pesništva med 2. svetovno vojno.
2. Oznaka obdobja:
- čas družbenih sprememb kot posledica prve svetovne vojne, oktobrske revolucije, razpada Avstro-Ogrske in nastanka novih držav;
  - izguba etničnega ozemlja, gospodarska kriza in izseljevanje;
  - nazorsko ločevanje;
  - novi literarni tokovi: ekspresionizem in avantgardna gibanja ter družbenokritični socialni realizem;
  - uporniško medvojno pesništvo;
  - časovna umestitev obdobja in predstavniki.
3. Pomen obdobja za slovenski književni in družbeno-kulturni razvoj; aktualizacije.

Obvezna besedila

- Grum: Dogodek v mestu Gogi
- Prežihov Voranc: Boj na požiralniku/Samorastniki
- Kosmač: Sreča/
Kranjec: Povest o dobrih ljudeh/Režonja na svojem
- Bartol: Alamut/Al Araf
- Vodnik: Pomladna pesem/Večerni oblaki/
Vodušek: Oljčni vrt/Bleščeča tihota visokega dne
- Bor: Srečanje/
Kajuh: Bosa pojdiva
- Balantič: Zasuta usta/Nečisti čas/
Hribovšek: Jabolko na mizi/Osamelost

SVETOVNA KNJIŽEVNOST V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1. Literarnointerpretativne prvine:
- odtujenost od sveta;
  - svoboda kot breme;
  - absurdnost bivanja;
  - breztalnost;
  - popredmetenost sveta;
  - subjektivizem;
  - relativizem;
  - spoznavna, bivanjska, vrednostna in metafizična negotovost;
  - čudežno, magično in realnost;
  - želja po vrnitvi pristne izkušnje;
  - kulturna drugost in drugačnost;
  - kolonialno nasilje in odpor;
  - drama absurda, eksistencialistična drama, roman (eksistencializma, magičnega realizma, postmodernistični, postkolonialni), novi roman, novi novi roman, žanrski roman, kratka zgodba (postmodernistična, minimalistična), lirika;
  - eksistencialistične ideje in filozofija absurda v pripovedništvu in dramatiki;
  - dramska in pripovedna tehnika;
  - groteskne in satirične prvine v dramatiki, magični realizem v pripovedništvu;
  - medbesedilnost, metafikcija.
2. Oznaka obdobja:
- družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: druga svetovna vojna, problem holokavsta, Evropa in svet po drugi svetovni vojni, leto 1968, osamosvajanje kolonialnih držav okrog leta 1960, postindustrijska družba, informatizacija in virtualizacija, postkolonializem, globalizacija;
- Szyborska: Radost pisanja/
Plath: Črni vran v deževnem vremenu/
Paz: Pred začetkom/
Neruda: Nastanejo ljudje/
Senghor: Črna žena/
Prévert: Barbara
- Hemingway: Komu zvonil/
Faulkner: Svetloba v avgustu
- Borges: Aleph/
García Márquez: Sto let samote/
Morrison: Ljubljena
- Camus: Tujec/
Fowles: Ženska francoskega poročnika/
Süskind: Parfum/
Calvino: Če neke zimske noči popotnik/
Mahfouz: Pot med palačama
- Sartre: Zaprta vrata/
Ionesco: Plešasta pevka/
Beckett: Čakajoč Godota/
Williams: Tramvaj Poželenje/
Barnes: Prerekanja

- smeri (eksistencializem, gledališče absurda, novi roman, magični realizem, postmodernizem, minimalizem, postkolonialna književnost) in njihova časovna umestitev;
  - predstavniki in dela.
3. Pomen obdobja in aktualizacije.

SLOVENSKO PESNIŠTVO V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1. Literarnointerpretativne prvine: – motivi in teme ljubezni, vsakdanjega življenja, melanholije, dvoma, resignacije, zvestoba humanističnim vrednotam, ironično in satirično razreševanje bivanjskih dilem; – tesnoba, groza, nemoč, tematika smrti, smisla in absurdnosti življenja, ironičnost, grotesknost, fantastične prvine, pomen pesništva; – motivi osebnega življenja in etičnega opredeljevanja; – brezosebni lirski subjekt, pesmi podobe, moderna lirski balada, svobodna skladnja, svobodni verz, konkretna poezija, pesem v prozi, pomen soneta. 2. Oznaka obdobja: – obnova porušene domovine, politične, socialne in kulturne razmere v socializmu, po letu 1990 nacionalna osamosvojitve in sprememba družbenoekonomskega sistema; – pomen književnih glasil (Beseda, Revija 57, Perspektive, Sodobnost, Nova revija, Literatura); – smeri in tokovi: intimizem, ekspresionizem in simbolizem, modernizem, eksistencializem, poezija absurda, literarnoumetniške avantgarde in ultramodernizem, postmodernizem, novi intimizem; – časovna umestitev obdobja in predstavniki. 3. Pomen obdobja za slovenski književni razvoj. Vpetost v sodobno književno in kulturno dogajanje; razmerje med tradicijo, modernizmom in postmodernizmom; nagrade; medijska in družbena angažiranost avtorjev ...	Kocbek: Deček na drevesu/Kdo sem/ Udovič: Fantazija v mestu na vodi Menart: Croquis/Celuloidni pajac Krakar: Med iskanci biserov I, IV, VII/ Pavček: Še enkrat glagoli/ Zlobec: Pobeglo otroštvo Kovič: Južni otok/Psalm Zajc: Veliki črni bik/Črni deček Strniša: Večerna pravljica/Vrba/ Makarovič: Poroka/Odštevanka/ Kravos: Zamejska žalostna Šalamun: Stvari/Mrk/Gobice Jesih: Grizljal sem svinčnik/Nekega dne ob uri, ko mrači se/ Novak: Zima Zupan: Psalm – magnolije v aprilskem snegu/Zapuščanje hiše, v kateri sva se ljubila/ Vidmar: Ne bojim se/ Šteger: Povabilo na čaj/ Haderlap: Dekla

SLOVENSKO PRIPOVEDNIŠTVO V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1. Literarnointerpretativne prvine: – druga svetovna vojna, socialna in moralna kritika, življenjska resignacija in pesimizem, bivanjska in etična problematika, avtobiografskost, notranje doživljanje, folklorno izročilo, zgodovina in usoda, erotika, virtualnost resničnosti, iskanje minimalne pristnosti; – novela, (tradicionalna, postmodernistična, minimalistična) kratka zgodba, roman (družbeni, vojni, zgodovinski, eksistencialistični, modernistični, postmodernistični, potopisni, erotični, avtobiografski, antiutopični, kriminalni, znanstvenofantastični, novi roman); – modernistični pripovedni postopki, verzem, pripovedovalec, slog.	Kocbek: Črna orhideja/Blažena krivda/ Zupan: Menuet za kitaro/ Zidar: Sveti Pavel Kovačič: Resničnost/Prišleki Lipuš: Zmote dijaka Tjaža/ Hieng: Čudežni Feliks/ Rebula: Senčni ples/ Šeligo: Triptih Agathe Schwarzkobler Jančar: Severni sij/Posmehljivo poželenje/Katarina, pav in jezuit/Smrt pri Mariji Snežni/ Bojetu: Filio ni doma/ Lainšček: Namesto koga roža cveti/Ki jo je megla prinesla/

Temeljni pojmi iz literarne vede

Obvezna besedila

2. Oznaka obdobja:
  - družbeno-, kulturno- in duhovnozgodovinske okoliščine: v povojnem obdobju uradno spodbujanje socialističnega realizma in preganjanje »zahodnih, meščanskih« vplivov, nato postopno prodiranje modernih literarnih smeri;
  - občutja bivanjske negotovosti, spoznavne relativnosti, ideološke konstruiranosti zgodovine;
  - od osemdesetih let naprej (nacionalna osamosvojitve in sprememba družbeno-ekonomskega sistema) pod vplivom postmoderne občutja virtualnosti sveta ter vdora postmoderne družbe in kulture izrazit porast kratke zgodbe in popularnih žanrov;
  - smeri (socialni in socialistični realizem, psihološki realizem, eksistencializem, novi roman, modernizem, ludizem, slovenski magični realizem, postmodernizem, minimalizem, »ženstvena pisava«) in njihova časovna umestitev;
  - predstavniki in dela.
3. Pomen obdobja za slovenski književni razvoj. Vpetost sodobnega pripovedništva in avtorjev v književno in kulturno dogajanje. Razmerje med sodobnim in tradicionalnim pripovedništvom in postmodernizmom; nagrade; angažiranost avtorjev ...

Blatnik: Plamenice in solze/Zakon želje

SLOVENSKA DRAMATIKA V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

1. Literarnointerpretativne prvine:
  - tradicionalni motiv v sodobni dramatiki, poetična drama, eksistencialistične prvine;
  - modernistična komedija;
  - moderna groteskna drama;
  - sodobna socialnokritična drama;
  - jezikovna razgibanost;
  - pogovorne prvine;
  - pokrajinska obarvanost.
2. Oznaka smeri: tematska, dramaturška iskanja in smeri v povojni dramatiki.
3. Gledališke ustanove, radijske in televizijske igre ter spremljevalno dogajanje (natečaji, nagrade, medijske predstavitve, režiserski projekti).

Smole: Antigona/
Kozak: Afera

Zajc: Voranc/
Strniša: Samorog/Žabe

Jančar: Veliki briljantni valček/
Zupančič: Vladimir/Razred

Jesih: Grenki sadeži pravice/
Jovanović: Norci

4.5 Tematski sklop iz književnosti, izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge

► Pisni izpit

DPK SM za slovenščino razpiše za zaključni letnik tematski sklop iz književnosti, deloma v okviru učnega načrta, deloma pa dopolnjen s še neobravnavanimi besedili. Predpisani tematski sklop iz književnosti je podlaga za razpravljalni in razlagalni/interpretativni šolski esej. Tematski sklop se za zaključni letnik objavi pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu s *Koledarjem splošne mature*, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).

Pisanje šolskega eseja o književnih besedilih izbranega tematskega sklopa je zajeto v Izpitni poli 1 – Šolski esej.

► Ustni izpit

Izbor književnih besedil in seznam gesel za jezikovne naloge se za zaključni letnik objavita pred začetkom šolskega leta, in sicer v skladu s *Koledarjem splošne mature*, na spletni strani Državnega izpitnega centra (www.ric.si).

5 PRIMERI NALOG ZA PISNI IZPIT

(in tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost)

5.1 Šolski esej¹⁰

► Razpravljalni šolski esej

VLOGA MATERE V ROMANU *ANGEL POZABE*

Del življenja na kmetiji je tudi deklčina mama. Presodite, ali se uvršča med glavne literarne osebe, in svojo odločitev utemeljite. Predstavite mamine osebne lastnosti in razložite, kako se nanjo odzivajo drugi člani družine. Presodite, po čem je mati v *Angelu pozabe* po vašem mnenju primerljiva s tradicionalnim literarnim likom požrtvovalne cankarjanske matere in po čem z žensko v sodobni družbi.

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.
Esej naj obsega najmanj 600 besed.

Navodila za ocenjevanje

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
1 + do 4	<p>♦ A presoditi, ali se deklčina mati v romanu uvršča med glavne literarne osebe;</p> <p>za opredelitev in za utemeljitev presoje, npr.:</p> <p>– Ne, niti po količinskem deležu v dogajanju niti po vplivu na njegov potek ali na odnose med drugimi literarnimi osebami. V primerjavi s pojavljanjem očeta ali babice se mati pojavlja malo, pa še takrat s svojimi dejanji ali odzivi ostaja bolj sama. – Za druge osebe ni pomembna, je zgolj moteča, odvečna, tuja ... Npr.: Babica ne zaupa njenemu kuhanju, oče jo krivi za svoje stiske, deklčina ima raje očeta ...;</p> <p>– Da. Mama na prvi pogled ne nastopa veliko in ni pomembno vplivna, vendar je ves čas prisotna kot nosilka modernizacije, napredka v gospodinjstvu in ambicij za izobraževanje otrok. Npr.: Veseli se nove hiše, medtem ko jo babica odklanja, deklčico pošlje v gimnazijo, kupi moped, piše pesmi ...;</p>
do 6	<p>♦ B predstaviti materine osebne lastnosti;</p> <p>za predstavitev materinih osebnostnih lastnosti, npr.: Mama se v pripovedi pokaže kot radoživa, a čustveno in socialno zatrta ženska. Dojemljiva je za novosti in posodobitve doma in gospodarstva. Kaže tudi željo po ustvarjalnosti, saj po svojih zmožnostih ne le bere knjige, ampak celo piše pesmi. Ceni izobrazbo in želi otroke poslati v šolo, zaradi česar se prepira z očetom in požira nejevoljo babice. Deklici včasih kaže gorečo ljubezen, drugič jo odriva in na skrivaj joka. V družbi je vesela, glasna, se smeje, poje. Doma se spričo nesprejetosti zateka v molk in delo na kmetiji ter v versko gorečnost. Z leti čedalje težje prenaša nesprejemljivo očetovo grobost, zaničevanje in izpade nasilja, ki begajo in plašijo celo družino. Čeprav bi</p>

¹⁰ Primera sta s predmaturitetnega preizkusa 2019 z dodanimi navodili za ocenjevanje postavke Č razpravljalnega eseja.

(do 3)	rada odšla, ne zbere moči. Zato ostane na kmetiji, a odgovornost za svojo odločitev naprti deklici, ki ji očita tudi svobodo, čeprav je sama najbolj vztrajala, da gre hči v šolo; <i>za skopo, skromno predstavitev;</i>
do 4 + do 4 + do 4	♦ C razložiti, kako se na mater odzivajo drugi člani družine; <i>za razvito razlago posameznega odziva, npr.: Ker se mama razlikuje od vseh drugih opisanih družinskih članov, ni deležna nobene podpore. Njeni odnosi z babico in očetom so bolj sovražni kakor naklonjeni. Med njo in babico veje stalno kljubovanje, bodisi v dejanjih, včasih tudi v besedah. Tako npr. babica ne zaupa mamini kuhinji in vzgoji, deklico odvrča od opravil, ki jih od nje zahteva mama, privošči mami živčni zlom ob pogledu na obešenca v hlevu ... Mami je na kmetiji dopuščeno delo v hlevu in na polju, v to se babica ne vtika. Babica šteje mamo za socialno manj vredno, ker je iz dninarske družine. Meni tudi, da ni nikoli izkusila ničesar hudega, zaradi česar se tudi hčerka čustveno odloči za očeta, ki je med vojno mnogo prestal. Med mamo in hčerko zato kljub maminim prizadevanjem za hčerkinjo (slovensko) vzgojo in šolanje obstaja zgolj površinski odnos, tako da deklica z nerazumevanjem opazuje njene stiske, čeprav si jo včasih želi po »mačje« potolažiti, kar mama odklanja. Z leti se temu nerazumevanju pridružijo še mamini očitki zaradi dekličinega uspešnega pobega iz življenja na lepenski kmetiji. Hčerka te očitke občuti kot krivične, vendar mami tega ne pokaže. Odnos med mamo in očetom je izrazito sovražen. Oče je do nje grob, nasilen, ima jo za vir vseh svojih tegob, neuspehov in ponižanj, saj mu skriva puško, pošilja deklico ponj v gostilno ... Je tudi ljubosumen, tako da zadnjega otroka celo ne priznava za svojega. Omalovažuje mamino pisanje pesmi, ji očita, da ga nima rada tako kot deklica. Mamini odzivi segajo od molka do prestrašenega kljubovanja, poskusov zaščite otrok pred njegovimi izpadi. V očetovo divjanje pogosto uspešneje posežeta babica in celo hčerka kakor pa mama, ki ji družinski člani ne priznavajo nobene avtoritete ...;</i> <i>za skopo razlago;</i>
(do 2 + do 2 + do 2)	♦ Č presoditi, po čem je mati v romanu primerljiva s tradicionalnim literarnim likom požrtvovalne cankarjanske matere in po čem z žensko v sodobni družbi; <i>za presojo primerljivosti, npr.: Lahko bi rekli, da je mama predstavnica generacije žensk med tradicijo in sodobnostjo, ki so v tradicionalni družini in družbi zgolj koristna delovna sila, ne da bi se okolica zmenila za njihove vrednote, čustvene in socialne potrebe ter želje. Opore ne najdejo ne pri možu ne pri otrocih, še manj pri taščah. Mama tako opravlja svoje delo. Kot čuteča mati želi spraviti otroke do boljšega življenja, podobno kot to dela Cankarjeva mati bodisi v črticah bodisi v romanu Na klanecu. Vendar se svoje zapostavljenosti zaveda, vdana v usodo je samo navzven, ne misli, da je njena požrtvovalnost samoumevna in podrejenost njena krščanska dolžnost, zato hrepeni po pobegu in samostojnosti, ki bi ji jo prineslo delo v mestu. Vseeno pa ji ujetost v okove tradicije ne dovoljuje, da bi svoje želje uresničila;</i> <i>za neprepričljivo, skromno presojo.</i>
do 7	
(do 4)	
Skupaj	30

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 600	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
  - Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.
  - Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
599–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- Neustrezno zamenjavo literarnih oseb z resničnimi in pripovedovalke z avtorico oziroma s pisateljico (Maja) upoštevamo kot **vsebinsko napako**. Zanja odštejemo 0,5 točke (do trikrat oziroma do minus 1,5 točke).

► Razlagalni/interpretativni šolski esej

Maja Haderlap: Angel pozabe (odlomek)

Maja Haderlap: *Angel pozabe*. Maribor: Litera, 2012. 77–78.

V romanu *Angel pozabe* preteklost pogosto kruto zaznamuje sedanost pripovednih oseb. Povzemite dogodek, na katerega se navezuje priloženi odlomek, in kako se po tem dogodku počuti družina. Razložite, kako deklica zaznava očetovo spopadanje s preteklostjo. Presodite, ali je deklica v svojih ocenah oseb v odlomku pravična, in svojo presojo utemeljite. Razčlenite zunanjo in notranjo zgradbo odlomka in njuno povezanost ter ugotovite, ob katerem motivu se subjektivna pripoved spremeni v drugačen slogovni postopek. Presodite učinek slednjega na bralca.

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.
Esej naj obsega najmanj 600 besed.

Priloga

Maja Haderlap: Angel pozabe (odlomek)

Maja Haderlap: *Angel pozabe*. Maribor: Litera, 2012. 77–78.

Oče se nas po zadnjem pripetljaju s puško cele dneve izogiba. Dela v gozdu in redko prihaja domov. Ozračje na naši kmetiji je kakor po ušesa parajoči eksploziji. Davi nas notranja ohromelost, da skoraj ne moremo govoriti. Razmišljam, ali ima očetovo ravnanje morda opraviti z mano ali pa z maminim vedenjem. Pri sebi ne odkrijem nič takega, kar bi lahko očeta napeljalo k takim izpadom, zato se z večjo pozornostjo posvetim mami. Nenadoma se obregnem ob njen glasni smeh, v mislih ji očitam, da se z očetom nikoli tako razposajeno ne šali kot z nekaterimi znanci, ki nas obiskujejo ali jih srečuje po maši.

Ampak tudi oče je drugod prijaznejši kakor doma. Dokler se ne napije, se razorožujoče smehlja. Z rokami se sproščeno opira na različna naslonjala za hrbet in roke. Je zgovoren, govori »jaz« in »jaz sem« in spet »jaz«.

Vse bolj me obhaja domneva, da ga nehote privlačijo tisti, ki so jih lovili nacisti, in da postrani gleda druge, ki se delajo, pravi, da so nekaj boljšega. Temu se ne čudim, sploh se ne spominjam, da bi se temu kdaj čudila. Tudi babica se že od nekdaj pritožuje, da bi mama rada bila nekaj boljšega, da se ji ne sanja o ljudeh in o svetu, ker v svojem življenju še nikoli ni trpela, ker sploh ne ve, kaj pomeni trpeti. Razmišljam, ali bi se morala pri stalno tlečem sporu med babico in mammo postaviti na eno ali drugo stran, in se nazadnje odločim za babico, ker je v življenju veliko prestala in ker se mama spotika ob vse mogoče pri meni.

Oče se počasi umika iz družabnega življenja. Ko ga Mihi nekoč vpraša, ali bi pel pri mešanem zboru Slovenskega kulturnega društva, se izmakne. S tem kulturnim delovanjem naj ga že pustijo pri miru, reče. Nikoli več ne bo stopil na oder, čas komedijantov in muzikantov je zanj minil. Mihi to obžaluje in ga prosi, naj se udeleži vsaj izleta, ki ga Kulturno društvo organizira enkrat v letu, zmeraj se *fletno imajo*. Ja, reče oče, na izlet pa bo šel z njimi. Tudi v šolo na roditeljski sestanek ne mara, tja naj hodijo tisti, pravi, ki se imajo za pomembne. On se nima za pomembnega, nikoli ni spadal zraven.

Včasih ga grem iskat k sosedom, pri katerih se zatakne, kakor pravi sam, po delu v gozdu. Rad poseda pri Peršmanovih, v kuhinji pri Anči, ki je takrat, ko je SS postrelil vso družino, preživela. Imela

je sedem let, pravi oče, in dobila je šest strellov. Na bradi in roki se ji še poznajo strelne rane, večče se je naredila mrtva, majhni otroci pa so glasno jokali in so jih prav tako postrelili.

Ko vstopim, sedi oče po navadi s steklenico piva v roki na koncu kuhinjske mize. Anči kraljuje ob štedilniku, na katerem greje obed za svoje otroke. Ko vstopim, se kmalu preiskujejoče razgledam po njenem obrazu, njenih rokah, ali se ji kaj vidi. Skrila se je za štedilnik, pove Anči, ampak malega bratca, ki ga je držala v naročju, so ustrelili.

Na hišnem pročelju je marmorna plošča, na kateri so s pozlačeno pisavo vgravirana imena otrok, staršev in starih staršev. Oče reče, da ne bi mogel živeti v hiši, ki bi ga večkrat na dan in zmeraj, ko bi odhajal ali od kod prišel, spomnila na mrtve.

Navodila za ocenjevanje

A) Vsebina (do 30 točk)

V eseju je kandidat skušal:

Točke	Primer
do 3 + do 3	<p>♦ A povzeti dogodek, na katerega se navezuje priloženi odlomek, in kako se po tem dogodku počuti družina;</p> <p>za povzetek predzgodbe in odlomka, npr.: Pred dogajanjem v tem odlomku je oče grozil, da se bo ustrelil. Nihče se mu ni upal približati, ko je ves iz sebe planil s puško iz hiše in zbežal v noč, sprožil strel ter obležal pri čebelnjaku, kjer ga je našla prestrašena družina. Po tem dogodku davita družino »notranja ohromelost« in pridušena tesnoba. Oče se umika v gozd in ne govori, deklica pa razmišlja, zakaj je tak. Ugotavlja, da verjetno zaradi mame, ki je z drugimi prijazna, z očetom pa ne. Toda tudi oče je drugje boljše volje kot doma. Babica meni, da se mama šteje za nekaj boljšega, a da ni nikoli zares trpela. Zato se deklica postavi na stran babice, ki je v življenju veliko prestala. Oče se počasi umika tudi iz družabnega življenja, noče peti pri zboru, le na kak izlet bi še šel. Rad pa poseda pri Peršmanovih, kjer so med vojno esesovci postrelili celo družino;</p>
do 6 (do 3)	<p>♦ B razložiti, kako deklica zaznava očetovo spopadanje s preteklostjo;</p> <p>za razlago dekličinega zaznavanja, npr.: Oče se svoji otroški medvojni preteklosti ne more izogniti, z njo je zaznamovano vse njegovo odraslo življenje, kar je prikazano tudi v tem odlomku. Čedalje manj ga zanimajo sedanost in ljudje, ki niso izkusili vojnih grozot. – Pripovedovalka se ne čudi, da ga »privlačijo tisti, ki so jih lovili nacisti«. Ugotavlja, da se med temi oče počuti enakovredno, drugi pa se po njegovem imajo za »nekaj boljšega« in so mu tuji. Deklici se zdi razumljivo, da se zaradi podobnih vojnih izkušenj oče počuti domače tudi pri Peršmanovih. Njegov edini način spopadanja s preteklostjo je torej pasivno umikanje v krog sotrpinov, hkrati pa odklanjanje sodelovanja v sodobnem življenju, ne le pri šolanju otrok, ampak tudi, kadar gre zgolj za razvedrilo. Oče je torej po dekličinih opažanjih nekako obstal v preteklosti, ki je ne zmore preseči, in ne more živeti s časom naprej, kar hči z razumevanjem sprejema;</p> <p>samo za povzetek brez poudarka na dekličinem zaznavanju;</p>
do 2 + do 6	<p>♦ C presoditi, ali je deklica v svojih ocenah oseb v odlomku pravična, in svojo presojo utemeljiti;</p> <p>za presojo in utemeljitev presoje pravičnosti dekličinih ocen posameznih oseb v odlomku, npr.: Deklica presoja odrasle iz svoje otroške perspektive in je v svojih ocenah subjektivna. Dognati skuša, kaj je vzrok očetovemu včasih nasilnemu, včasih odtujenemu obnašanju. Ker pri sebi takega razloga ne najde, razmišlja o mami, ki je drugod priljudna in vesela, z očetom pa ne. Zato deklica meni, da je razlog tudi v tem, da mama ni »v svojem življenju še nikoli trpela«, kot pravi babica, in da »bi bila rada nekaj boljšega«. Deklica zaupa tej babičini presoji in jo sprejme za svojo. Opraviči jo še s tem, da se mama pri njej »ob vse mogoče spotika«.</p>

		<p>Dekličini oceni matere tako botrujeta babičina avtoriteta in otroška zamera. Deklica se ne sprašuje, ali je mamino življenje res tako neobremenjeno, kot ga dojemata oče in babica. Ta je podobno kot oče v življenju veliko trpela, kar je za deklico razlog, da se »pri stalno tlečem sporu« med mamo in babico odloči za babico. Tako subjektivno deklica presoja tudi očeta, le da v nasprotju z mamo veliko bolj naklonjeno. Njegove družabnosti med drugimi ljudmi ne kritizira tako kot mamino, o upravičenosti njegovega zaničevanja tistih, ki jih niso »lovili nacisti«, nikoli ne dvomi. Ne obsoja njegovega odmikanja od sodobnega življenja. Samoumevno sprejema očetovo druženje s preizkušeno Peršmanovo Anči, ki jo oče prišteva v svoj krog trpinov, saj je »imela sedem let« in je dobila »šest strel«.</p> <p>To je za dekličino dojetje očitno preveč, zato se o hudem, ki ga je doživela ta družina, ne izreka, ampak samo skrivaj radovedno opazuje preživelo Anči;</p> <p><i>za izrazno skopo ali vsebinsko pomanjkljivo presojo brez utemeljitve;</i></p>
(do 4)	<p>♦ Č razčleniti zunanjo in notranjo zgradbo odlomka in njuno povezanost; ugotoviti, ob katerem motivu se subjektivna pripoved spremeni v drugačen sporočevalni postopek ter presoditi njegov učinek;</p>	
do 4 + do 3 + do 3	<p><i>za razčlemb zunanje in notranje zgradbe in njune povezanosti ter za ugotovitev prehoda iz pripovedi v poročilo/opis in presojo njegovega učinka, npr.:</i> Odlomek je zgrajen iz treh grafično ločenih segmentov/drobcev/delov, med katerimi sta dva daljša, ki sta členjena še na odstavke. Taka členitev podpira pripovedovalkin tok opazovanj in razmišljanj, ki se ukvarjajo z zanjo ne povsem razumljivim ravnanjem odraslih – mame v prvem delu, očeta in babice v osrednjem, najdaljšem, in motiva Peršmanove tragedije v tretjem. Njeno doživljanje v prvih dveh delih poteka skozi subjektivno pripoved iz otroške perspektive, podprto z nekaterimi razlagami. Pripovedovalkini spremeni komentarji pa izginejo v zadnjem delu besedila, ko pripoved preide v skopo poročilo/opis njenega opazovanja, ki ga dopolni enako stvarno očetovo poročilo o medvojni tragediji pri Peršmanovih. Ta skopi poročevalski postopek/opisovanje bi si lahko razlagali kot posledico dogajanja, ki presega pripovedovalkine zmognosti, da bi sproti komentirala svoj odziv, zato učinkuje bolj dramatično in vzbuja v bralcu močnejše predstave, kakor bi jih podrobnejša pripoved;</p> <p><i>za vsebinsko pomanjkljivo razčlemba zgradbe in učinka prehoda.</i></p>	
(do 4)		
Skupaj	30	

B) Jezik (do 20 točk)

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
najmanj 600	do 8	do 6	do 6

Navedena merila za ocenjevanje veljajo samo za besedila v predpisanem obsegu.

Če pri Vsebini ali Jeziku kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

Opozorilo!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:

a) *Vsebina*: točke so dodane po točkovniku.

b) *Jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo se ustrezno zniža, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
599–450	do 6	do 5	do 5
449–300	do 4	do 4	do 4
299–150	do 2	do 2	1
pod 150	1	1	0

Če pri *Vsebini* ali *Jeziku* kandidat ne doseže nobene točke, se celotna naloga oceni z 0 točkami.

- Neustrezno zamenjavo literarnih oseb z resničnimi in pripovedovalke z avtorico oziroma s pisateljico (Maja) upoštevamo kot **vsebinsko napako**. Zanj odštejemo 0,5 točke (do trikrat oziroma do minus 1,5 točke).

Navedba tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost

1. Navedite, prikažite, povzemite (npr. okoliščine nastanka, vsebino), predstavite (npr. osebo, dogajalni čas, dogodek, slogovna sredstva) – s pripovedovanjem, z opisovanjem in označevanjem ...
2. Razčlenite, razložite, primerjajte, ponazorite (s primeri), povzemite (npr. ugotovitve): razčlenjevanje problemov – analiza posameznosti in razmerij, npr. znotraj pojava/odnosov/dogajanja, vzročno-posledično razvijanje ter dokazovanje trditev s konkretnimi primeri; razlaganje primerjalnih trditev in ponazarjanje/dokazovanje s podobnostmi in/ali razlikami ter povzemanje/posploševanje ugotovitev (sintetiziranje) – z razlaganjem in dokazovanjem na različnih ravneh ...
3. Presodite, ovrednotite, komentirajte, opredelite se, utemeljite, pojasnite: opredeljevanje in utemeljevanje vrednostnih meril na različnih ravneh in z različnih vidikov (čustveno, izkušensko, literarno, sociološko, filozofsko ...).

5.2 Razčlemba izhodiščnega besedila

Prikazani so samo nekateri tipi nalog zaprtega, polodprtega in odprtega tipa, v Izpitni poli 2 pa se lahko poleg navedenih uporabljajo tudi drugi.

Izhodiščno besedilo

»Očitno živimo v nizki oblačnosti«

Verjetno se ob prebiranju nekega literarnega dela le malokdo vpraša, kdo je poslovenil bralcu neznani jezik izvirnika. Đurđa Strsoglavec, prevajalka iz južnoslovanskih jezikov ter profesorica južnoslovanske književnosti in prevajanja v slovenščino na ljubljanski filozofski fakulteti, je ena izmed tistih, ki so zaslužni, da so besedila v slovenščini najboljši možen približek izvirniku.

(Foto: Matej Povše/dokumentacija Dnevnika)

Đurđa Strsoglavec: Prevajalec mora seveda imeti ustrezno znanje tako izhodiščnega kot tudi ciljnega jezika, in pri tem mislim tudi na poznavanje kulture, okolja, torej cel komplet.

1 Bi lahko izpostavili delo, ki vam je s prevajalskega vidika doslej pomenilo največji izziv? Je to morebiti roman *Osmi poverjenik* Renata Baretića, kjer ste za fiktivno trećićanščino, sintezo južnodalmatinske čakavščine, prepletene z dalmatinskimi italijanizmi in anglizmi, pravzaprav morali sami skonstruirati skladnjo iz različnih slovenskih primorskih narečij? Zdi se, da je bila to prej prepesnitev kot prevod.

Če gledamo na podlagi različnih jezikovnih ravni, potem je bila Baretićeva proza - vmes sem prevedla še roman *Hotel Grand*, ki gre tudi v isto smer jezikovne mimetičnosti, kot je šel *Osmi poverjenik* - vsekakor izjemen izziv. Vendar gre pri *Poverjeniku* za to, da je tam neki jezikovni izraz, ki si ga je Baretić izmislil, torej neobstoječi jezik. In bojazen urednika Vasje Cerarja je bila, da bo pri prenosu v slovenščino s tem največji problem. Potem se je pokazalo, pa čisto brez lažne skromnosti, da to ni bila največja težava, kajti tako, kot si je Baretić izmislil ta jezik, sem lahko, na vso srečo, tudi sama naredila nekaj podobnega v slovenščini, saj ima tudi slovenščina veliko primorskih govorov.

Jezik pripovedi je sicer v izvirniku knjižna hrvaščina, z govorico so karakterizirane samo literarne osebe; in največji problem je bil, da sta v zgodbi tudi dva Bosanca, ki seveda govorita bosansko, kar hrvaškemu bralcu ne predstavlja nobenih težav. Želela sem, da bi bila Zehra in

Selim z govorico profilirana kot Bosanca tudi v slovenščini, in tu je bil pravi izziv, kaj storiti. V prevodu tako tudi v slovenščini še vedno govorita "bosansko". Seveda na način, da je razumljivo tudi slovenskemu bralcu.

2 Torej tisto, kar se je najprej zdelo kot največji problem ...

Sploh ni bil problem. No, če nadaljujem še z Baretićevim *Hotelom Grand*; v tem pa je bil glavni izziv forumščina, torej govorica s forumov, ki sem se je morala priučiti, in sicer v smislu, da se na forumih kršijo vse mogoče jezikovne in pravopisne norme. Če v svojem idiolektu nimaš tega, da na primer ne uporabljaš zanikanega roditelja, da ne uporabljaš dvojine, da ne uporabljaš veliko vokalne redukcije, potem se moraš malo pomujati.

3 Verjetno je razlika, če prevajate roman *Sonnenschein* Daše Drndić, ki tematizira holokavst in antisemitizem, kriminalko *Gorana Tribusona* ali pa delo *K norosti (in revoluciji)* Ivane Sajko. Najbrž vsaka literarna vrsta zahteva drugačen pristop.

Seveda. Navedli ste tri popolnoma različna besedila, prvo je dokumentarni roman, drugo je žanrska proza in tretje je literarizirani esej. In ker gre že v izvirniku za različne pristope, je treba temu prilagoditi tudi način prevajanja. Nekje gre za prozo, drugje za esej, prevajalec pa mora ujeti in prenesti tako slog kot, seveda, jezikovni register. Pri esejistiki si ne moreš privoščiti nekaterih pogovornih izrazov, slenga, gre tudi za

metajezik. Po drugi strani, pri *Sonnenscheinu* je bilo ogromno referenc, vendar tudi esejističnih delov, navezanih na zgodovino, na polpreteklo zgodovino, literaturo, cel kup citatov iz literarnih besedil različnih svetovnih avtorjev... Vse to je bilo seveda nujno upoštevati pri prevajanju.

4 Če je bil konec 60. let na Hrvaškem prevladujoč literarni model tako imenovana proza v jeansu, kateri so trenutni literarni trendi na Hrvaškem in v Srbiji? Bojda se ponovno vrača roman.

Konec 90. let je bil zelo popularen žanrski sinkretizem, pač v smislu, da v istem besedilu sobiva več žanrov. Lahko je med njimi kriminalka, ki pa velikokrat prerašča v srhljivko. Kratka zgodba je doživela velik bum konec 90. let in tudi še na začetku tisočletja, zdaj pa se znova vrača roman in smo priče tudi temu, da se tisti avtorji, ki smo jih vajeni kot avtorjev kratkih zgodb, lotevajo tudi romanopisja. Nekateri uspešno, nekateri malo manj uspešno, a roman se vsekakor vrača. Sicer pa je vprašanje zelo kompleksno in mislim, da niti ni tako lahko nanj odgovoriti v enem ali dveh stavkih, pa tudi ne vem, v kolikšni meri slovenske bralce zanima, kaj se dogaja v literaturi, recimo, v BiH ali Srbiji.

5 Morda pa bi bil že čas. Zdi se, kot da so nekatere druge literature tako ali tako vedno na piedestalu, medtem ko literarno dogajanje v bivšem skupnem prostoru životari na podstrežju kolektivne ravnodušnosti.

No, meni bi bilo to absolutno prav.

6 Ste vi kot poznavalka že slišali, da se v Srbiji prerokuje iz pasulja?

Slišala sem, ko sem prebrala v slovenskem prevodu srbskega romana. To je dober primer, kako lahko napačen prevod povzroči napačno percepcijo kakšnega kulturnega okolja.

7 Neki avtor, ki je v izvirniku izvrsten, lahko v prevodu deluje kot povsem povprečen ali še kaj slabšega. Vzemiva za primer Miljenka Jergovića: njegovih zadnjih pet literarnih del je v slovenščino prevajalo pet različnih prevajalcev. Bralec si najbrž le stežka ustvari optimalno sliko o njegovi prozi.

Res je. Ko že omenjate Jergovića – to je že kanoniziran avtor, prepoznan kot odličen, s presežki tako v kratki prozi kot v romanopisju in esejistiki, in o njem se piše na dolgo in na široko; prevajan je v številne jezike in nagrajevan, slovenski bralec pa ima s celostno podobo o njem težave, ker obstaja veliko prevodov, ki pa kažejo nerealno sliko o njegovi prozi, saj so povečini neustrezni. Oziroma, po domače povedano, slabi. Pa ne samo v smislu, da ni prenesen njegov specifičen slog. To bi človek še preživel, ampak prevajanja njegovih

besedil se lotevajo prevajalci z neustreznim znanjem izhodiščnega jezika, marsikdaj pa tudi ciljnega. Ko rečem jezika, mislim tudi na kulturo, okolje, torej cel komplet. Potem se seveda dela škoda avtorju, saj je njegova proza v ciljnem jeziku nekaj čisto drugega kot v izhodiščnem.

8 No, toda govorila sem z gospodom z ene izmed zagrebških založb, ki pravi, da je Jergović denimo zelo zadovoljen s slovenskim prevodom svojega romana *Dvorci iz orehovine*.

Takole bi rekla: to so floskule, ki so zelo v navadi. Sploh kadar avtor ne zna dobro jezika prevoda. Že pri naslovu se zelo zatakne ...

9 Kako pa bi vi prevedli naslov?

Hm ... Najbrž kot *Hiša iz orehovine*, kajti beseda "dvorci" (v izvirniku je naslov *Dvori od oraha*, op.p.) namreč ne pomeni slovenskih "dvorcev" – tukaj sva spet pri prerokovanju iz pasulja.

10 Poslovenili ste dva romana Nenada Veličkovića, Sahib in Oče moje hčere, tudi nekatere druge avtorje ste prevajali večkrat, kar sicer ni ravno ustaljena praksa. So ti pisci za prevajalko zahtevali konkretno vas?

Baretića sem na primer prevajala trikrat, poleg obeh romanov še poezijo. Pri *Osmem poverjeniku* se nisva poznala, v drugo pa je bila res njegova zahteva, naj ga prevajam jaz. Enako je bilo pri Tribusonu. Kaj to prinese in kaj to pomeni za avtorja? Po mojem mnenju samo dobre stvari, seveda če je prevajalec kompetenten. Lahko se pa zgodi tudi, da kdo večkrat prevaja istega avtorja, pa ves čas neustrezno. Tudi takšni primeri so.

11 Prevajalčevo delo je danes precej podcenjeno in tudi njegovo delo se vse pogosteje omeni zgolj po naključju. Menite, da so za to krivi tudi prevajalci sami, ker so preveč skromni in se ne želijo izpostavljati?

Ne, niso krivi prevajalci. Kajti prevajalec se pod svoj prevod podpiše in za njim stoji. Ne vem, od kod ta logika, da se prevajalčevega imena ne omenja, to se je razpaslo čez vsako mero. Da lahko bralec nekaj prebere v slovenščini, ker pač izvirnega jezika ne zna, gre zasluga predvsem prevajalcu. Ah, saj to je nekaj, kar je jasno kot beli dan. Žal pa očitno živimo v nizki oblačnosti!

12 Kaj pa je mogoče storiti, da bi se izognili diletantskim prevodom? "Hišnih ljubimcev" in podobnih eksotičnih besednih zvez si namreč ne želimo.

Lahko opozarjamo. In to je žal tudi vse. Mogoče se bo slišalo drastično ali celo prenapihnjeno, toda dokler nekorektni prevodi ne bodo na neki način sankcionirani, se bodo tudi dogajali.

(Prirejeno po: Nina Stražišar: »Očitno živimo v nizki oblačnosti«, Dnevnik, 12. 5. 2012.)

5.2.1 Naloge zaprtega tipa

► Naloga alternativne izbire

Opazujte poved. Ugotovite, ali so vejice pravilno rabljene. Svojo izbiro utemeljite z zapisom S-strukture povedi.

Menite, da so za to krivi tudi prevajalci sami, ker so preveč skromni in se ne želijo izpostavljati?

Vejice SO/NISO pravilno rabljene.

S-struktura:

(4 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	4	♦ SO ♦ S/ S/ S + S	1 točka za pravilno podčrtavo, 3 točke za v celoti pravilen prikaz S-strukture.

Kako v zbornem knjižnem jeziku izgovorimo spodnje besede? V trditvah podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

V besedi *zgodba* JE dolgi naglašeni široki o / NI dolgega naglašenege širokega o.

V besedi *prevajalec* JE polglasnik / NI polglasnika.

V besedi *idiolet* JE zvočnik j / NI zvočnika j.

V besedi *prevajanje* JE mehčani [n'] / NI mehčanega [n'].

V besedi *kriminalka* JE zaokroženi dvoustnični [ɥ] / NI zaokroženega dvoustničnega [ɥ].

(5 točk)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	5	♦ NI ♦ JE ♦ JE ♦ NI ♦ NI	

► Naloga izbirnega tipa

V katerih vrstah besedil je večje število prevzetih besed običajno ustrezno? Obkrožite črke pred pravilnimi odgovori.

- A v publicističnih poročilih
- B v recenzijah
- C v javnih obvestilih
- Č v referatih
- D v strokovnih poročilih
- E v zasebnih zahvalah

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ B ◆ Č ◆ D 	1 točka za 2 pravilna odgovora, 2 točki za tri pravilne odgovore.

► Naloga povezovanja

S katerimi domačimi sopomenskimi izrazi bi lahko zamenjali spodnje besede in besedno zvezo? Črke sobesedilno ustreznih domačih izrazov napišite na črtice.

___ mimetičnost (1. sekvenca)	A besedna zveza, ki se lepo sliši
___ profiliran (1. sekvenca)	B pristojen, pooblaščen
___ vokalna redukcija (2. sekvenca)	C posnemanje stvarnega sveta
___ idiolekt (2. sekvenca)	Č poseben, svojevrsten
___ referenca (3. sekvenca)	D prikazan z bistvenimi posebnostmi
___ percepcija (6. sekvenca)	E usposobljen poznavalec določenega področja
___ specifičen (7. sekvenca)	F govor posameznika
___ kanonizirati (7. sekvenca)	G kaznovati
___ floskula (8. sekvenca)	H samoglasniški upad
___ kompetenten (10. sekvenca)	I priporočilo
___ drastičen (12. sekvenca)	J navezovanje, navadno z drugimi besedili
___ sankcionirati (12. sekvenca)	K izrazit, z močnim učinkom
___ diletantski (12. sekvenca)	L (čutno) dojemanje predmetnega sveta
	M umestiti v klasično, visoko književnost
	N nestrokoven

(5 točk)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	5	<ul style="list-style-type: none"> ◆ C ◆ D ◆ H ◆ F ◆ J ◆ L ◆ Č ◆ M ◆ A ◆ E ◆ K ◆ G ◆ N 	1 točka za 5 in 6 pravilnih vpisov, 2 točki za 7 in 8 pravilnih vpisov, 3 točke za 9 in 10 pravilnih vpisov, 4 točke za 11 in 12 pravilnih vpisov, 5 točk za 13 pravilnih vpisov.

► Naloga s kratkim zaprtim odgovorom

Prevajalka o Miljenku Jergoviću pravi, da »je prevajan v številne jezike in nagrajevan«. Poimenujte glagolski način v odvisnem stavku, nato pa ga pretvorite v drug glagolski način.

Glagolski način: _____

Pretvorba stavka v drug glagolski način: _____

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ trpni način/trpnik ♦ ga prevajajo v številne jezike in nagrajujejo 	1 + 1

Iz tvorjenk izpišite besedotvorna obrazila in poimenujte vrsto tvorjenk.

Tvorjenka	Besedotvorno obrazilo	Vrsta tvorjenke
prepoznati		
romanopisje		
najboljši		
predvsem		
prevajalec		

Iz katere besede je izpeljan neologizem *forumščina*? _____

Neologizmu *forumščina* pripišite sopomensko besedno zvezo. _____
(7 točk)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila	
	5	♦ pre-	♦ sestavljenka	Celotna pravilna vrstica 1 točka.
		♦ -o- + -je	♦ zloženka	
		♦ naj-	♦ sestavljenka	
		♦ /	♦ sklop	
		♦ -lec	♦ izpeljanka	
	1	♦ forumski		
	1	♦ forumska govornica		
Skupaj	7			

► Naloga dopolnjevanja

Dopolnite povedi s podatki o okoliščinah nastanka izhodiščnega besedila ter podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici in dopolnite poved z utemeljitvijo.

Izhodiščno besedilo je zapis pogovora med _____ in _____ . Besedilo je bilo objavljeno v _____ (mesto objave) _____ (čas objave). Glede na temo je besedilo raziskovalni/prepričevalni/pogajalni pogovor, saj _____ .

(3 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	3	<ul style="list-style-type: none"> ♦ Nino Stražišar ♦ Đurđo Strsoglavec ♦ Dnevniku 12. maja 2012/12. 5. 2012 ♦ raziskovalni <i>Po smislu, npr.:</i> ♦ spraševalka pridobiva nove podatke 	1 točka za 2 pravopisno pravilna odgovora, 1 točka za pravilno podčrtavo, 1 točka za pravilno dopolnitev povedi, če je kandidat podčrtal raziskovalni.

Opazujte poved.

Potem se je pokazalo, da to ni bila največja težava, kajti tako, kot si je Baretić izmislil ta jezik, sem lahko tudi sama naredila nekaj podobnega v slovenščini, saj ima tudi slovenščina veliko primorskih govorov.

Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici in svojo izbiro utemeljite.

Zgornja poved je enostavčna / večstavčna / polstavčna / pastavčna, saj

Dopolnite poved.

Prvi podčrtani stavek je _____ odvisnik, drugi podčrtani stavek pa _____ priredje.

(4 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	♦ večstavčna ♦ vsebuje pet osebnih glagolskih oblik	1 + 1
	2	♦ osebkov ♦ pojasnjevalno	1 + 1
Skupaj	4		

► Naloga razvrščanja

K navedenim podtemam pogovora napišite številke ustreznih sekvenc.

- prevajanje romanov Renata Baretića _____
- slabi prevodi _____
- odnos intervjuvanke do dela drugih prevajalcev _____
- prilagajanje prevoda raznim jezikovnim zvrstem _____

(3 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	3	♦ 1, 2 ♦ 4, 5, 6, 7 ♦ 9, 10 ♦ 2, 3	1 točka za 4, 5 in 6 pravih vpisov, 2 točki za 7, 8 in 9 pravih vpisov, 3 točke za 10 pravih vpisov.

Opazujte poved. Iz nje v preglednico izpišite vse besede, ki spadajo v zahtevane besedne vrste, podvrste oz. njihove oblike.

Navedli ste tri popolnoma različna besedila, prvo je dokumentarni roman, drugo je žanrska proza in tretje je literarizirani esej.

Lastnostni pridevnik	
Vrstni pridevnik	
Glavni števnik	
Vrstilni števnik	

(4 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	4	<ul style="list-style-type: none"> ♦ različna ♦ dokumentarni, žanrska, literarizirani ♦ tri ♦ prvo, drugo, tretje 	Dva pravilna odgovora 1 točka. Vsaka napačna rešitev izniči eno pravilno (do 0 točk).

► Naloga korekcije

Veznik *kjer* nadomestite s predložno zvezo v primerih, v katerih je to možno.

- Je to morebiti prevod romana Osmi poverjenik Renata Baretića, kjer ste za fiktivno trećićanščino pravzaprav morali sami skonstruirati skladnjo iz različnih primorskih narečij?
- Verjetno bi bilo treba opozoriti na prevode, kjer se ugotovi preveč odstopanja od izvirnika oz. celo povsem napačen prenos iz izvirnega jezika.
- Povsod tam, kjer prihaja do nejasnosti, je treba te odpraviti.
- Dobro je poznati tudi kulturno okolje, kjer je nastal izvirnik.

(2 točki)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	2	<ul style="list-style-type: none"> ♦ v katerem ♦ v katerih ♦ / ♦ v katerem 	1 točka za 2 pravilna popravka, 2 točki za tri pravilne popravke.

V spodnjem besedilu je 10 pravopisnih napak. Popravite jih.

Čakavščina (hrvaško *čakavsko narječje*) je najzahodnejša hrvaška narečna skupina z vprašalnim zaimkom *ča*. Drugi narečni skupini hrvaškega jezika sta kajkavščina, ki ima vprašalni zaimek *kaj* in štokavščina z vprašalnim zaimkom *što*. Čakavščina se govori predvsem v Obalnem pasu in na otokih od Istre do Južne Dalmacije ter deloma na celini npr. v Liki. Tudi hrvaška narečja na gradiščanskem v Avstriji in na Madžarskem so po večini čakavska podobno velja za hrvaščino v Deželi Molize v južni Italiji. S čakavščino je dalje povezana najstarejša različica knjižnega jezika Hrvatov. To je bila različica Stare cerkvene slovanščine, s čakavskimi jezikovnimi prviniami.

(5 točk)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	5	Čakavščina (hrvaško <i>čakavsko narječje</i>) je najzahodnejša hrvaška narečna skupina z vprašalnim zaimkom <i>ča</i> . Drugi narečni skupini hrvaškega jezika sta kajkavščina, ki ima vprašalni zaimek <i>kaj</i> in štokavščina z vprašalnim zaimkom <i>što</i> . Čakavščina se govori predvsem v obalnem pasu in na otokih od Istre do južne Dalmacije ter deloma na celini npr. v Liki. Tudi hrvaška narečja na gradiščanskem v Avstriji in na Madžarskem so po večini čakavska podobno velja za hrvaščino v deželi Molize v južni Italiji. S čakavščino je dalje povezana najstarejša različica knjižnega jezika Hrvatov. To je bila različica stare cerkvene slovanščine s čakavskimi jezikovnimi prviniami.	Dva pravilna popravka 1 točka. (Vsak pravopisno napačen popravek izniči pravilnega /do 0 točk/.)

5.2.2 Naloge polodprtega tipa

► Naloga dolgega polodprtega odgovora

Preberite izhodiščno besedilo. Navedite tri argumente, s katerimi boste utemeljili trditev, da prevajalka Đurđa Strsoglavec nasprotuje podcenjevanju dela dobrih prevajalcev. Odgovorite v povedi.

(4 točke)

Naloga	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
	4	<i>Po smislu, npr.:</i> ♦ Prevajalka nasprotuje podcenjevanju dela dobrih prevajalcev, saj brez njih ne bi mogli brati knjig iz jezikov, ki jih ne znamo, ne bi mogli spoznavati tuje literature, kulture in okolja, z dobrim prevodom zaslovita tako avtor izvirnika kot njegov prevajalec ...	1 + 1 + 1 točka za argumente + 1 točka za jezikovno pravilnost odgovora.

5.2.3 Naloga odprtega tipa

► Tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila

Predstavljajte si, da ste član literarnega društva na vaši šoli. V okviru pisateljskih večerov boste priredili pogovor s prevajalko Đurđa Strsoglavec o prevajanju romanov iz drugih južnoslovanskih jezikov v slovenščino. Napišite **javno vabilo** na prireditve. V njem navedite temo in dve podtemi pogovora. Vabilo bo objavljeno na šolski spletni strani. Pozorni bodite na zgradbo in obliko besedila ter na slogovno ustreznost in jezikovno pravilnost. Besedilo naj obsega najmanj 50 besed. Predlagamo, da besede na koncu preštejete in število vpišete v okence na tej strani.

(15 točk)

Naloga	Primer besedila
--------	-----------------

Po smislu, npr.:

LITERARNO DRUŠTVO INSPIRA
GIMNAZIJA NOVO MESTO

VABI

na

večer s prevajalko

v petek, 21. maja 2021, ob 19. uri v knjižnici šole.

Gostja večera bo Đurđa Strsoglavec, prevajalka romanov iz drugih južnoslovanskih jezikov v slovenščino. Pogovarjali se bomo o prevajalskem procesu, o značilnostih dobrega prevoda ter o prevajanju romana Osmi poverjenik. Pogovor z njo bo vodila Andreja Novak.

Vljudno vabljeni!

Po smislu, npr.:

Literarno društvo Inspira Gimnazije Novo mesto vabi na večer s prevajalko v petek, 21. maja 2021, ob 19. uri v knjižnici šole.

Gostja večera bo Đurđa Strsoglavec, prevajalka romanov iz drugih južnoslovanskih jezikov v slovenščino.

Pogovarjali se bomo o prevajalskem procesu, o značilnostih dobrega prevoda ter o prevajanju romana Osmi poverjenik. Pogovor z njo bo vodila Andreja Novak.

Vljudno vabljeni!

Naloga	Točke	Merila	Dodatna navodila
19.			
Zgradba	1	♦ navedba sporočevalca	
	1	♦ poimenovanje besedilne vrste/izrek vabila	
	1	♦ likovna oblikovanost besedila (različna velikost črk, različni tipi črk, likovni elementi, npr. logotip ...) in odstavčnost	
Skupaj	3		
Vsebina	1	♦ kraj in čas pogovora	
	1	♦ tema pogovora	
	do 2	♦ dve podtemi pogovora	
	1	♦ sodelujoči	
Skupaj	5		
Slogovna ustreznost	do 3	♦ npr. jedratost (ločitev bistvenega od nebistvenega), ustreznost (zborni jezik, slogovno nezaznamovano besedišče), koherenca (jasno izražanje logičnih razmerij, ustrezna pomenska povezanost povedi), kohezija (uporaba ustreznih besed za izražanje ponovljenega podatka ...), ustrezna raba glagolskega časa, upoštevanje drugih načel dobrega sloga	Za vsako sestavino uradnega besedila odštejemo 1 točko (do 0 točk). Za vsako vrsto napak odštejemo 1 točko (do 0 točk). Če besedilo ne obsega 25 besed, slogovno ustreznost točkujemo z 1 točko.
Skupaj	3		
Jezikovna pravilnost	do 4		Za vsako napako odštejemo 1 točko (do 0 točk). Če besedilo ne obsega 25 besed, jezikovno pravilnost točkujemo z do 2 točkama.
Skupaj	4		
Skupaj	15		

5.2.4 Navedba tipičnih glagolov, ki izražajo zahtevano dejavnost

Naloga zaprtega tipa, npr.:

- dopolnite povedi/preglednico,
- podčrtajte stavčne člene,
- navedite značilnosti,
- poiščite razloge,
- slogovno izboljšajte,
- izpišite podatke,
- zapišite pravilen popravek/popravite,
- ugotovite,
- poimenujte prvino,
- preoblikujte/pretvorite (strnite, razširite) besedno zvezo/stavek/poved,
- s simboli prikažite zgradbo povedi.

Naloga polodprtega tipa, npr.:

- razložite vlogo (npr. mednaslova),
- pojasnite,
- utemeljite,
- primerjajte,
- presodite/ovrednotite,
- komentirajte glede na/s stališča ...

Naloga odprtega tipa: napišite/tvorite neumetnostno besedilo.

6 USTNI IZPIT

Kandidat ustni izpit opravlja pred šolsko izpitno komisijo, ki skrbi za pravilno izvedbo ustnega izpita, oceni uspeh kandidata s točkami in poskrbi za pravilen izračun točk.

Kandidat odgovarja na vprašanja z izpitnega listka. Izpitni listek za ustni izpit vsebuje besedilo za interpretacijo in tri vprašanja, ki jih sestavi DPK SM za slovenščino. Teme na listku se ne ponavljajo. Izpraševalec lahko kandidatu postavlja dodatna vprašanja, s katerimi se razčlenjujejo vprašanja z izpitnega listka.

Kandidat ima pravico do 15-minutne priprave na ustni izpit in pravico enkrat zamenjati izpitni listek. Ustni izpit traja največ 20 minut.

Vprašanja za ustni izpit iz slovenščine so zastavljena ob literarnem/polliterarnem in kratkem neumetnostnem besedilu.¹¹ Kandidat:

- pravorečno ustrezno in vsebinsko smiselno glasno bere predloženo literarno/polliterarno besedilo,
- odgovarja na literarno vprašanje o tem besedilu in
- odgovarja na pregledno vprašanje iz književnosti (na 75 % izpitnih listkov) ali strukturirano vprašanje o vlogi in položaju slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti ob literarnem/polliterarnem ali kratkem neumetnostnem besedilu (na 25 % izpitnih listkov).

6.1 Zgradba izpitnega listka – vrste nalog oziroma vprašanj

- 1. Pravorečno ustrezno, vsebinsko smiselno in doživljajsko (interpretativno) glasno branje literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka iz njega** (po vsakoletnem posebnem izboru iz učnega načrta)
- 2. Vprašanje ob predloženem literarnem/polliterarnem besedilu ali odlomku iz njega** (usmerjena interpretacija oz. dialog); ob njem kandidat:
  - razloži izbrano besedilo, pri čemer upošteva motivno-tematske značilnosti, slog in zvrst ter vrsto besedila, in ga umesti v sobesedilo, če gre za odlomek (*2. taksonomska stopnja*);
  - predstavi obdobje, v katerem je literarno delo nastalo, in avtorja (*1. taksonomska stopnja*);
  - aktualizira sporočilo besedila (*3. taksonomska stopnja*).

3. A) Pregledno vprašanje iz književnosti

Sestavljeno je iz treh podvprašanj:

- (primerjalne) predstavitve temeljnih značilnosti literarnozgodovinskih obdobij, smeri, poetik avtorjev, vrst in zvrsti (*1. taksonomska stopnja*);
- ponazoritve značilnosti oziroma razlike/podobnosti ob (obravnavanih) literarnih besedilih (*2. taksonomska stopnja*);
- vrednotenja in aktualizacije vloge/pomena literarnih pojavov s stališča osebne in družbene izkušnje (*3. taksonomska stopnja*).

---

¹¹ Vprašanja za ustni izpit se ne prekrivajo z vsebino pisnega izpita, tj. z vprašanji šolskega eseja in vprašanji pri razčlembi neumetnostnega besedila. Vprašanja iz jezika se nanašajo na jezik v prostoru in času, na jezikovne priročnike in jezik v besedni umetnosti.

3. B) Strukturirano vprašanje iz jezika

Vprašanje se navezuje na izhodiščno besedilo: literarno/polliterarno ali kratko neumetnostno besedilo (npr. publicistična novica, odstavek komentarja, poročila ...; strokovni leksikonski ali enciklopedijski sestavek; javno ali uradno povezovalno besedilo, npr. pismo, prošnja, volilni listič ...; uradovalna besedila, npr. člen zakona, predpisa ...), povezano s položajem in z vlogo slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti.

Sestavljeno je iz treh podvprašanj:

- preglednega vprašanja, povezanega z zvrstnostjo slovenskega jezika, njegovo zgodovino ali vlogami v sedanjosti (*1. taksonomska stopnja*);
- uporabnega vprašanja – razumevanje, ponazarjanje ob konkretnem primeru, uporaba podatkov, analiza ob izhodiščem besedilu (*2. taksonomska stopnja*);
- vprašanja, ki zahteva kritično vrednotenje, zahtevnejšo primerjavo, ustvarjalno uporabo, preoblikovanje v drugi kod (*3. taksonomska stopnja*).

6.2 Primer izpitnega listka

V katalogu so objavljeni zgolj primeri nalog. DPK SM za slovenščino vsako leto določi kombinacijo nalog za complete listkov za ustni izpit. Naloge se lahko kadarkoli spremenijo.

6.2.1 S pregledno nalogo iz književnosti in strukturirano nalogo iz jezika

Prežihov Voranc (1893–1950)

SAMORASTNIKI

Lepi so bili tudi vsi njeni otroci, vsi visoko zrasli, ravni, močni, žarečih oči, ker so vse imeli od nje. Metina samosvojost se je zmeraj bolj oprijemala otrok. Pri njih je bila mati vse, podoba očeta Ožbeja je le medlela v njihovih dušah in počasi popolnoma zginjala. Niso bili bojzljivi, ali ljudi so se izogibali in niso nikomur zaupali ter se vedli kot trdobočneži. Če jih je kdo iz nagajivosti vprašal, čigavi so, so odgovarjali, ko so še komaj znali obračati jezik:

»Hudabivški pankrti smo!«

»Ali niste karniški?«

»To pa že kar!« so se neprijazno odrezali.

Zato jim je soseska po malem začela rekati tudi »samorastniki«. Ko so komaj zlezli iz gnezda, so morali že v službe za pastirje; pasli so po vseh belanskih globačah, po planinah Obirja, Pece in Olševe. Meta je vsakemu naredila za popotnico velik križ na čelo, pod pazduho mu je stisnila par novih cokel, ki jih je sama napravila za novega odhajača, za slovo pa mu je še rekla:

»Zdaj greš v boj za kruh! Ta boj bo težak, ali premagal ga boš, če ne boš pozabil, da si moj, da si Hudabivnikov ...«

ali

BOJ NA POŽIRALNIKU

Novi požiralnik je sluzil na gornjem koncu »bradavice«, sredi krompirjeve setve. Kdor bi teh požrešnih pošasti ne poznal, bi taki pohlevni mokroti ne pripisoval nobene važnosti. Toda Dihurji so vedeli, s kom imajo opravka. Take rumene potuhe se hitro širijo in bogato rodijo. Začel se je cediti na najnevarnejšem mestu, na mali vzboklini, od koder bi lahko požiral rast na vse strani. In ravno to leto je bil krompir nenavadno lep, bahave, temnozeleno rasti in goden za grobanje.

Dihurji so od zglavja požiralnika do ozar izkopali drago, lepo med krompirjevimi brazdami, da pri tem niti enega grma niso poškodovali. Draga pa ni zajela niti tretjine mokrote. Zemlja je začela kipeti v vedno večjem krogu in na obronkih so slinili novorojeni požeruhi. Mokrotne čeljusti so se odpirale in grozile požreti celo repišče.

Tedaj so se Dihurji zakadili v kipečo zemljo s krampi in motikami. Podžigala sta jih strast in srd.

Razparali so površje vzbokline in ji z globokim rovom prodrli v osrčje, kjer je bil izvir njihove nesreče. Medtem ko so od kraja še čuvali krompirjeve sadeže, se jih izogibali in posamezne grme z rokami prenašali na suhi svet, jih je boj kmalu popolnoma obsedel. Videli so le še sluzaste čeljusti, ki so segale po vedno večjem delu njive. Besno so vrtali za novimi slinastimi ranami, odpirali jim žile in jim izcejali rjavi strup v globok kanal, ki so ga izkopali od glavnega vira čez vso njivo do ozar.

Bosi in gologlavi, pokriti z blatom, so vrtali kakor krti. Pri tem niso čutili ne utrujenosti ne lakote. Dihur sam je oral pri zglavju glavnega požiralnika in mu brez oddiha razkopaval rebra. Mladi Dihurji pa so napadali ostale izvirke, kidali zemljo in raztegovali mrežo odtokov v glavni kanal. Doma je ostala samo Micika.

1. Pravorečno ustrezno, vsebinsko smiselno in doživljajsko (interpretativno) glasno branje izbranega besedila.
2. Razložite izbrano besedilo. Pri tem upoštevajte motivno-tematske značilnosti, slog in zvrst ter vrsto besedila. (Če gre za odlomek, ga umestite v sobesedilo.)

Kaj veste o obdobju, v katerem je literarno delo nastalo, in kaj o avtorju? Ali menite, da je izbrano besedilo tipičen primer socialnega realizma? Svoje mnenje utemeljite.

Kaj besedilo sporoča vam oz. današnjemu bralcu?

3. Tradicionalni in modernistični roman.

Razložite, v čem se razlikujeta tradicionalni in modernistični roman. Svoj odgovor utemeljite ob literarnih besedilih, ki jih poznate.

Katera od teh dveh vrst romana je za vas zanimivejša in zakaj?

Na določenem deležu izpitnih listkov je tretje vprašanje strukturirana naloga iz jezika, npr.:

3. Ime *Voranc* je narečna glasovna različica imena *Lovrenc* (podobno kot *gvava mi je nagvo devava* za knjižno *glava mi je naglo delala*). Z območja katere narečne skupine je bil po izvoru Prežihov Voranc? V kateri državi je prisoten večji del te narečne skupine? Katere so še druge narečne skupine slovenskega jezika? Predstavite še preostale jezikovne (socialne) zvrsti slovenskega jezika. Ovrednotite vlogo neknjižnih jezikovnih (socialnih) zvrsti v knjižnih besedilih (npr. v umetnostnih in publicističnih).

7 KANDIDATI S POSEBNIMI POTREBAMI

Z *Zakonom o maturi* in na njegovi podlagi sprejetimi podzakonskimi akti je določeno, da kandidati opravljajo maturo pod enakimi pogoji. Kandidatom s posebnimi potrebami, ki so bili usmerjeni v izobraževalne programe z odločbo o usmeritvi, v utemeljenih primerih pa tudi drugim kandidatom (poškodba, bolezen), se lahko glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje prilagodi način opravljanja mature in način ocenjevanja znanja.¹²

Možne so te prilagoditve:

1. opravljanje mature v dveh delih, v dveh zaporednih izpitnih rokih;
2. podaljšanje časa opravljanja (tudi odmorov; mogočih je več krajših odmorov) in prekinitev izpita splošne mature po potrebi;
3. prilagojena oblika izpitnega gradiva (npr. brajeva pisava, povečava, zapis besedila na zgoščenki, zvočni zapis besedila na zgoščenki ipd.);
4. poseben prostor;
5. prilagojena delovna površina (dodatna osvetlitev, možnost dviga mize ipd.);
6. uporaba posebnih pripomočkov (računalnika, brajevega pisalnega stroja, ustreznih pisal, folij za pozitivno risanje ipd.);
7. izpit s pomočnikom (npr. pomočnikom bralcem, pisarjem, tolmačem v slovenski znakovni jezik, pomočnikom za slepe in slabovidne);
8. uporaba računalnika za branje in/ali pisanje;
9. prirejen ustni izpit in izpit slušnega razumevanja (oprostitvev, branje z ustnic, prevajanje v slovenski znakovni jezik);
10. prilagojeno ocenjevanje (npr. napake, ki so posledica kandidatove motnje, se ne upoštevajo; pri ocenjevanju zunanji ocenjevalci sodelujejo s strokovnjaki za komunikacijo s kandidati s posebnimi potrebami).

Ocenjevanje ustnega izpita pri kandidatih s posebnimi potrebami s težjo govorno motnjo

PRIMER:

Pri **ustnem izpitu** je maksimalno število točk **20**. Kandidat je pri ocenjenih postavkah dosegel npr. 15 točk od 17 (postavka *Pravorečno ustrezno, vsebinsko smiselno in doživljajsko (interpretativno) glasno branje predloženega literarnega/polliterarnega besedila ali odlomka, vredna 3 točke, je bila izločena iz ocenjevanja*), kar je 88,2 %. Pri izločeni postavki se kandidatu določi enak odstotek, kakor ga je dosegel pri ocenjenih postavkah (88,2 % od 3 točk je 2,6 točke). Število točk na izpisu je torej **18 od možnih 20 osnovnih točk**.

Ta del izpita je vreden 20 % celotnega izpita, kandidat je dosegel **18,00 odstotnih točk**.

Priznane točke se vedno zaokrožijo navzgor (npr. 2,1 točke se zaokroži na 3 točke).

---

¹² Besedilo velja za vse predmete splošne mature in se smiselno uporablja pri posameznem izpitu splošne mature.

8 LITERATURA

Učbeniki in učna sredstva, ki jih je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje, so zbrani v Katalogu učbenikov za srednjo šolo in objavljeni na spletni strani Zavoda Republike Slovenije za šolstvo (www.zrssi.si).